

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

www.humak.fi

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

”Ei tarvitsisi aina olla mitään suurta”

Pohjois-Savon opettajien käsityksiä kulttuurikasvatuksen
mahdollisuuksista ja haasteista

Liisa Hämäläinen

www.humak.fi

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

www.humak.fi

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Kulttuurituotanto (240 op)

02 / 2016

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Liisa Hämäläinen	Sivumäärä 50 ja 55 liitesivua
Työn nimi ”Ei tarvitsisi aina olla mitään suurta” Pohjois-Savon opettajien käsityksiä kulttuurikasvatuksen mahdollisuuksista ja haasteista	
Ohjaava(t) opettaja(t) Annamari Maukonen, Sanna Pekkinen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Taiteen edistämiskeskus/Johanna Vuolasto	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkin Pohjois-Savon opettajien käsityksiä kulttuurikasvatuksen mahdollisuuksista ja haasteista. Tavoitteena on selvittää, miten kulttuurikasvatus ymmärretään ja millaisia sisältöjä ja kohteita paikallisissa kulttuurikasvatussuunnitelmissa voisi olla. Kulttuurikasvatus koetaan tärkeäksi osaksi koulun tehtävää, mutta sen käytännön toteutuminen on vielä paljolti riippuvaista koulusta, resursseista ja henkilökunnasta.</p> <p>Aineisto koostuu 60 vastauksesta kyselyyn, jonka toteutin maakunnan opettajille. Tarkastelen vastauksia ja kuntien kouluissa toteutettavaa kulttuurikasvatusta kvalitatiivisesta näkökulmasta. Opinnäytetyössä hyödynnetään tieteellisen tutkimuksen traditiota ja selvitetään maakunnan kulttuurikasvatusta tapaustutkimuksena.</p> <p>Tarkastelen myös kuntien ja pienten kaupunkien kulttuurikasvatussuunnitelmia sekä tapoja toteuttaa kulttuurikasvatusta haja-asutusalueilla. Tämän osion tarkoituksena on taustoittaa myöhempää kehittämistyötä ja tuottaa esitietoa analyysille.</p> <p>Aineiston perusteella pohjoissavolaiset opettajat koodaavat suunnitelmalliseen koulujen kulttuurikasvatukseen erilaisia merkityksiä. Kulttuurikasvatus on eräänlainen kulttuuri- ja koulutoimijoiden risteysasema, jolla on vain lyhyt historia suomalaisessa julkisessa keskustelussa. Kentän hajaantuneisuus ja ajallinen tuoreus ovat tehneet kulttuurikasvatussuunnitelman käsitteestä epäselvän. Kulttuurikasvatusta tulkitaan positiivisessa valossa, mutta kulttuurikasvatussuunnitelman tarpeellisuudesta ei kuitenkaan olla yhtä mieltä, sillä sen käsite ei ole vielä vakiintunut.</p>	
Asiasanat kulttuurikasvatus, taidekasvatus, kasvatus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Liisa Hämäläinen	Number of Pages 50+55
Title "It doesn't have to be anything big" The chances and challenges of cultural education according to Northern Savo teachers	
Supervisor(s) Annamari Maukonen, Sanna Pekkinen	
Subscriber and/or Mentor Taiteen edistämiskeskus/Johanna Vuolasto	
<p>Abstract</p> <p>I researched the chances and challenges of cultural education according to Northern Savo teachers. My goal was to find out how teachers understand cultural education in schools and what local cultural education could include. Cultural education is seen as an important part of school but its practices - and whether it is practiced or not in a school - is still a matter of school, resources and staff.</p> <p>My research material consists of 60 answers to my query. I examine the answers and the cultural education in schools from a qualitative perspective. I use traditions of scientific research in my work. As a research my work is a case study from a provincial perspective.</p> <p>I also consider cultural education plans of municipalities and ways to practice cultural education in rural areas in Finland. The meaning of this chapter is to prepare later development work and produce pre-data to my analysis.</p> <p>According to the data the teachers in Northern Savo code several different meanings to cultural education in schools. The young age of cultural education as an independent field and its presence both on the cultural and the educational ground have made the concept of cultural education unclear. According to my work cultural education is seen positive but there are different opinions whether an independent cultural education plan is needed in a community.</p>	
Keywords cultural education, art education, education	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
1.1. Opinnäytetyön tavoitteet ja eteneminen.....	6
2 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	7
2.1. Kulttuurin saavutettavuus ja hyvinvointivaikutukset.....	8
2.2. Osallisuus ja kulttuuri.....	11
3 KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT.....	14
3.1. Tapaustutkimus.....	14
3.2. Opinnäytetyön lähestymistapa kohteeseensa ja kehittämistyön menetelmät käytännössä	15
3.3. Keskeisimmät käsitelmääritykset.....	16
4 BENCHMARKING.....	16
4.1. Case Keski-Suomi ja Etelä-Karjala	17
4.2. Muita malleja kulttuurikasvatukseen haja-asutusalueilla.....	21
5 MITEN POHJOIS-SAVON OPETTAJAT NÄKEVÄT KULTTUURIKASVATUKSEN KOULUISSA?.....	22
5.1. Aineisto ja menetelmät.....	22
5.2. Tulokset.....	24
5.2.1. Kulttuurikasvatuksen määritelmät.....	25
5.2.2. Kulttuurikasvatussuunnitelma - tarvitaanko sitä?.....	26
5.2.3. Kulttuurin vierailukäynnit nyt ja tulevaisuudessa.....	31
5.2.4. It's all about money - harvoin toiveet toteutuu?.....	34
4 KULTTUURIKASVATUSSUUNNITELMAN KÄTILÖNÄ – MAHDOLLISUUKSISTA ELÄVÄÄN SUUNNITELMAAN.....	39
4.1. Kuopion kulttuurikasvatusohjelman mahdollisuudet paikallisten kulttuurikasvatussuunnitelmien luomisessa.....	41
4.2. Mahdolliset kulttuuripolkukohteet kehittämiskunnissa	44
5 LOPUKSI.....	45
LÄHTEET	49
LIITTEET.....	51
Liite 1, Kulttuuripolkujen kulttuurin alat vuosiluokittain.....	51
Liite 2, Kysely opettajille.....	55
Liite 3, Kyselylomakkeen saatesanat.....	61
Liite 4, Kulttuuripolku-kohteita, aineisto kerätty joukkoistamalla.....	62

1 JOHDANTO

Jokaisella ihmisellä, myös lapsella, on vapaa oikeus osallistua sivistyselämään ja nauttia taiteista. Etenkään lapsella ei kuitenkaan välttämättä ole mahdollisuutta hakeutua itse kulttuurin tai taiteen pariin, vaikka hän olisikin niistä kiinnostunut – tai hän ei tiedä asiasta tarpeeksi edes pystyäkseen kiinnostumaan.

Lapsen oikeuksien julistuksen 31. artiklan mukaan lapsella on oikeus osallistua kulttuuri- ja taide-elämään: “Sopimusvaltiot kunnioittavat ja edistävät lapsen oikeutta osallistua kaikkeen kulttuuri ja taide-elämään ja kannustavat sopivien ja yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamista kulttuuri-, taide-, virkistys- ja vapaa-ajantoimintoihin.” Lapsen oikeus taiteeseen ja kulttuuriin tuodaan esiin myös perusopetuslaissa ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa sekä laissa lasten päivähoidon. Säädöksemme siis antavat jokaiselle lapselle ja nuorelle oikeuden taiteeseen ja kulttuuriin. Näihin ei kuitenkaan ole vielä tasavertaisia mahdollisuuksia johtuen alueellisen taide- ja kulttuuritarjonnan määrästä ja laadusta, esteettömyydestä ja muista syistä, joiden takana ovat pitkälti aikuisten ja päättäjien valinnat, arvot ja asenteet. (Ehdotus lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi 2014, 5.)

Lastenkulttuuripoliittisessa ohjelmaehdotuksessa 2014 korostetaan lasten ja nuorten kuuntelemista sekä lapsuuden ja nuoruuden arvostamista. Siinä määritellään toimenpiteitä, joilla taide ja kulttuuri saadaan nykyistä tasavertaisemmin lasten ulottuville, omaksuttavaksi ja käytettäväksi. Toimenpiteiden toteutuminen pitää sisällään useiden toimijoiden ja hallinnonalojen yhteistyötä. Yhtenä toimenpidekokonaisuutena lastenkulttuuripoliittisessa ohjelmaehdotuksessa nostetaan esiin taiteen ja kulttuurin avulla tapahtuvan monipuolisen opetuksen lisääminen yleissivistävässä koulussa. (Ehdotus lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi 2014, 6.)

Kulttuuripolku-kulttuurikasvatusohjelman tavoitteena on tuoda kulttuuri jokaisen koululaisen saavutettavaksi. Kulttuuripolku-toimintamallin taustavoivalluksena on kulttuurin kuuluminen kaikille. Kulttuuripolku on vuositasolta toiselle etenevää koulun ja kulttuuritoimijoiden suunnitelmallista yhteistyötä, jolla kasvatetaan lapsia

kulttuuripalveluiden käyttäjiksi ja luodaan uusia elämyksellisiä oppimisympäristöjä koulujen käyttöön. Kulttuuripolku on käytännön resurssi, jolla toteuttaa opintosuunnitelmista ponnistavaa koulujen kulttuurikasvatusta. Kulttuuripolun vahvuuksia ovat sen joustavuus toimintamallina, laajan yhteistyön mahdollistava verkostomainen työtapa, jo valmiiksi toimiva malli monissa kunnissa sekä asiakas- ja tarvelähtöisyys.

1.1. Opinnäytetyön tavoitteet ja eteneminen

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää mahdollisuuksia ja tarpeita kulttuuripoluille Pohjois-Savossa. Olen koordinoanut Kuopion kaupungin Kulttuuripolkua vuosina 2011–2012, ja kokemukseni perusteella kulttuuripolun kehittämiseksi on tarvetta myös muualla maakunnassa. Aihe on tärkeä myös ajankohtaisuutensa ja hyödynnettävyytensä ansiosta. Ympäri Suomen laaditaan parhaillaan kulttuurikasvatussuunnitelmia, ja etenkin pienissä kunnissa kulttuurin henkilöstöresurssit ovat pienet. Opinnäytetyöni tarkoituksena on täydentää kulttuurikasvatustyötä niin seudullisesti kuin valtakunnallisesti: käsittelen opinnäytteessäni opettajien odotuksia kulttuurikasvatukselle, erilaisia kulttuurikasvatussuunnitelmia sekä niitä asioita, jotka on tärkeä ottaa huomioon kulttuurikasvatussuunnitelmaa tai kulttuuripolkua tehtäessä. Tavoitteeni on analysoida kulttuurikasvatuksen mahdollisuuksia ja haasteita etenkin Pohjois-Savossa. Keskeisin tutkimuskysymykseni on: ”millaisia mahdollisuuksia ja haasteita koulujen kulttuurikasvatuksessa Pohjois-Savossa on?”

Opinnäytetyö tarjoaa viitteitä myös jo-olemassaolevan kulttuurikasvatuksen tuotteistamisesta ja paketoimisesta. Tutkimusaineiston avulla pohdin millaista pohjaa kulttuurikasvatukselle kussakin Pohjois-Savon kunnassa löytyy. Näin ollen toisena tärkeänä tutkimuskysymyksenä on ”millaisia kulttuuripolkuja voitaisiin kussakin Pohjois-Savon kunnassa kehittää, mikä voisi olla se oman kunnan kulttuuripolku?”

Opinnäytetyö koostuu johdannon, teorian ja menetelmäluvun lisäksi varsinaisista kehittämisluvusta alalukuineen sekä loppuluvusta.

2 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Kulttuurinen saavutettavuus, taiteen soveltava käyttö ja taiteen avulla osallistaminen ovat itselleni läheisiä arvoja sekä osana opinnäytetyötäni että laajemmassa kontekstissa kulttuurituottajana. Tässä luvussa luon katsauksen niihin opinnäytetyöhöni vaikuttaviin viitekehyksiin, joiden hyödyntäminen on myöhemmin opinnäytetyössäni ehdottoman tarpeellista. Käsittelen kulttuurikasvatusta, etenkin sen hyvinvointivaikutuksia sekä saavutettavuutta. Kulttuurikasvatus on tavoitteellista toimintaa, jossa kulttuurin arvoja siirretään sukupolvelta toiselle vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Täten kyse on aina halusta enemmän kuin resursseista. Kaiken toiminnan perustana on motivaatio ja priorisointi sen suhteen, mitä halutaan edistää. Mikä koetaan niin merkittäväksi, että sen eteen halutaan nähdä vaivaa?

Kalhama, Kitola ja Walamies (2006, 31) määrittelevät kulttuurikasvatuksen eettiseksi kysymykseksi, koska siinä on kyse tietoisesta kulttuuritoiminnasta, jolla voi vaikuttaa kasvatuksen nimissä identiteetin kehittymiseen ja kasvuun. Uskon, että kulttuurikasvatuksella on mahdollisuus muuttaa asioita. Tätä valtaa on tuottajankin käytettävä vastuullisesti. Etenkin kulttuurin käsitteen pohtiminen on tärkeää suhteessa kysymykseen vallasta. Mitä on se kulttuuri, jolla ja johon kasvatetaan? Kenen äänellä se puhuu? Olennaiseksi polttopisteeksi tulee kysymys asiakkaan – kulttuurikasvatuksen kohteen – omasta äänestä ja osallisuudesta.

Kulttuurikasvatus ja kulttuurituotanto kulkevat läpi opinnäytetyöni metodologisesti yhdessä. Työkentillä löytyy paljon yhteisiä tavoitteita, esimerkiksi yleisön osallistamisen suhteen. Suhde yleisöön on murroksessa: se on muuttunut yksisuuntaisesta kaksisuuntaiseen, behavioristisesta sivistyksen- tai kulttuurinjakajasta konstruktivistiseen vuorovaikutukseen.

2.1. Kulttuurin saavutettavuus ja hyvinvointivaikutukset

Kulttuurin ensisijaisena merkityksenä on perinteisesti totuttu pitämään taidetta. Kulttuurin käsitteen käyttö on kuitenkin laajentunut viime aikoina valtavasti. Nykyisin se liitetään usein mihin tahansa ihmisen aikaansaannokseen tai käytösmuotoon,

mikä on vaikuttanut osin siten, että käsite on samalla menettänyt osan informatiivisuuttaan. (Knuutila 1996, 14.) Kulttuuri on jokapäiväinen asia, johon ei voi olla törmäämättä. Siihen kuuluu niin aineeton kuin aineellinen puoli, niin taide kuin tapakulttuuri, niin suomalainen perinne kuin kansainväliset tuulet; kulttuurin rajat laajenevat ja muotoutuvat jatkuvasti ihmisten välisessä kommunikaatiossa. Laajassa mielessä kulttuuria voi olla melkein mikä tahansa, mitä ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa kulttuuriksi sovitaan. Tällöin myös kulttuurikasvatuksen kenttä on sisällöllisesti jatkuvassa liikkeessä.

Ymmärrän kulttuurikasvatuksen aseman lapsen kasvun ja hyvinvoinnin kannalta tärkeäksi. Olemassaolomme on kytkeytynyt kulttuuriin, joka tarjoaa ihmiselle yhteyden toiseen ihmiseen: pohjimmiltaan kulttuurikasvatuksen yksi tehtävä on mielestäni herättää ja kasvattaa toiseen ihmiseen samaistumisen ja sen kokemuksellisen jakamisen kautta ihmisarvoa korostavia tunteita sekä myötätuntoa muihin. Kulttuurin avulla kommunikoiminen on ihmiselle perustavanlaatuisen luontaista.

Ehdotus lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi (2014) nostaa esiin taiteen ja kulttuurin minuutta ja itsetuntoa vahvistavan vaikutuksen. Lasten ja nuorten kulttuuritoiminta kehittää luovuutta ja yritteliäisyyttä sekä elämänlaatua ja -hallintaa. "Taide- ja kulttuuritoiminta lisäävät hyvinvointia, ne avaavat uusia näkökulmia itsestään selvinä pidettyihin asioihin, vahvistavat yleissivistystä, tarjoavat vapaa-ajan viettomahdollisuuksia ja auttavat uudenlaisten ajattelumallien syntymistä." (Ehdotus lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi 2014, 12.)

Humanististen aineiden ja taideaineiden opiskelu tukee mielikuvitusta, kriittisyyttä ja kykyä ymmärtää itseään ja muita. Lapsen ja nuoren oppimat taidot ja tiedot taiteista ja kulttuuriperinnöstä puolestaan lisäävät kulttuurikompetenssia ja kulttuurista lukutaitoa. Kulttuurikompetenssista tehtyjen tutkimusten mukaan taideopetus vahvistaa itsetuntoa, vastuullisuutta omasta elämästä, edistää oppimista ja lisää viihtymistä. (Ehdotus lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi 2014, 6.)

Kulttuurialojen merkitystä kasvun ja sosiaalisen koheesion lähteenä sekä tulevaisuuden työpaikkojen mahdollistajana on korostettu 2000-luvulla. Näiden

perustana olevat luovat taidot vaativat kuitenkin opettelua ja harjoittelua pienestä pitäen, jotta niiden kehittäminen on mahdollista myöhemmällä iällä. Taiteen avulla oppiminen on elämän pituinen prosessi, jolle luodaan perusta jo lapsuudessa ja nuoruudessa. Sillä voidaan kehittää ajattelua, ilmaisua ja kommunikaatiota, mutta myös ylläpitää terveyttä. (Ehdotus lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi 2014, 5, 13-14.)

Pilvi Kalhama, Arja Kitola ja Molla Walamies (2006, 31) korostavat, että kulttuurikasvatus ei ole kriisi- tai terapiatyötä, vaan yksi yhteiskunnassa vallitseva mahdollisuus ennaltaehkäistä ongelmia. Stakesin tutkimus (2002) osoittaa, että ennaltaehkäisylle on tarvetta: jopa 29 prosenttia suomalaisista lapsista koki voivansa huonosti. Vuonna 2013 suomalaisista perheistä jopa 11 % eli köyhyysrajan alapuolella. Vaikka yhteiskunnan talous- ja perhepolitiikka ovatkin keskeisiä vaikuttajia ongelmien ennaltaehkäisyyn, Kalhaman et al. mukaan (2006, 31) myös kulttuuriset arvot olisi osattava ottaa huomioon päätöksenteossa. Ehdotus lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi (2014, 7) kysyykin: elämmekö lasten kustannuksella? Vaikka sivistysvaltion yksi tärkeimmistä tehtävistä on tukea lasten ja nuorten kasvamista, tehdään yhteiskunnassamme usein päätöksiä lapsen riskillä, perustarpeista tinkien.

Kulttuurikasvatus kuuluu kaikille, jokaiselle lapselle ja nuorelle. Mielestäni jokainen kunta ja koulu tarvitsee oman kulttuurikasvatussuunnitelman, -polun tai -ohjelman, jotta toiminta on juuri niille räätälöityä. Siinä otetaan huomioon paikalliset ja kulttuuriset ominaispiirteet ja siihen sitoudutaan taloudellisesti pitkällä tähtäimellä. Monissa kunnissa tällainen suunnitelma jo on tai sitä rakennetaan parasta aikaa. Lastenkulttuuripoliittista ohjelmaehdotusta toteuttavan Kulttuurivoltti-hankkeen tavoitteena on kulttuurikasvatussuunnitelmien tekeminen ja käyttöönotto kaikissa Suomen kunnissa vuosina 2015–2016.

Suomessa opetusta ohjataan vahvasti lainsäädännöllä. Oppiaineiden viikoittaisia tuntimääriä säädellään, koulutusta koskevat lait ohjaavat koulutusta. Kuitenkin myös kuntien ja koulujen omilla sopimuksilla ja suunnitelmilla on tärkeä rooli opetuksen toteuttamisessa. Opetushallituksen opetusneuvos Mikko Hartikainen korosti Kuopiossa järjestetyssä valtakunnallisessa lastenkulttuurifoorumissa 12.11.2014, että

on paikallisesti määriteltävissä, mihin opetussuunnitelmaa täydentäviin suunnitelmiin ja ohjelmiin paikallisessa opetussuunnitelmassa sitoudutaan (esim. kestävän kehityksen ohjelma, kulttuurikasvatussuunnitelma). (Hartikainen 2014.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa nähdään kulttuurinen moninaisuus rikkautena: opetus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle, joka on muodostunut ja muotoutuu kulttuureiden vuorovaikutuksessa. Erilaiset oppimisympäristöt mahdollistavat aktiivisen yhteistyön koulun ulkopuolisten yhteisöjen kanssa. Tällaisiksi opetussuunnitelman perusteissa mainitaan muun muassa kirjastot, liikunta-, taide- ja luontokeskukset ja museot. Monipuoliset työtavat, esimerkiksi tutkiva ja ongelmalähtöinen työskentely, leikki, mielikuvituksen käyttö sekä taiteellinen toiminta opettavat kriittistä ja luovaa ajattelua sekä taitoa soveltaa osaamista. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 16, 29–30.)

Kasvatustieteen professori Eero Ropo määrittelee oppimisympäristön koostuvan fyysisestä, sosiaalisesta ja kulttuurisesta toimintaympäristöstä, joiden yhteydessä oppiminen ja opiskelu tapahtuvat. Rikas ja autenttinen, fyysinen oppimisympäristö antanee merkityksen luomisen monipuolisuudelle ja syvällisyydelle parhaat edellytykset. Toisaalta konstruktivistisen teorian mukaan tulkitsemme kaikki havainnot sosiaalisessa kontekstissa. Lisäksi oppimisympäristöt sitoutuvat aina kulttuuriinsa monella tavalla. Kulttuuriset sidokset ulottuvat laajalle alalle niin paikallisesti kuin ajallisestikin: lokaaleista globaaleiksi ja historiasta tulevaisuuteen. (Ropo 2008, 40–46.)

Oppimista tapahtuu kaikkialla: niin formaaleissa, nonformaleissa kuin informaaleissa ympäristöissä. Ihminen ei voi olla oppimatta, mutta siitä tietoista on vain pieni osa. Tekniikan museon InnoApaja-hankkeessa (Juurola & Tornberg 2010, 18–19) havaittiin, että museon kaltaiset oppimisympäristöt toimivat parhaiten osana verkostoa, jossa eri toimijat luovat yhdessä oppijaa monipuolisesti palvelevan oppimiskokonaisuuden. Esimerkkinä voi mainita opetus- ja museoalan täydennyskoulutukset, jotka mahdollistavat täydentävän oppimisympäristön kehittämisen.

Koulun kulttuurikasvatuksen suunnittelemisessa taidetta ja kulttuuria voidaan hyödyntää monin eri tavoin lisättyinä koulun arkeen ylimääräiseksi voimavaraksi. Sitä voidaan integroida eri oppiaineisiin, jolloin oppimisalueeksi voidaan ottaa esimerkiksi tiettyjen tekniikoiden, välineiden tai asiakokonaisuuksien käyttö. Koulun kulttuurikasvatuksen suunnittelun kivijalkoina ovat erityisesti laaja-alaisen osaamisen kehittymistä edistävät monialaiset oppimiskokonaisuudet, jotka pohjautuvat uuteen opetussuunnitelmaan:

Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteuttamisessa hyödynnetään paikallisia voimavaroja ja mahdollisuuksia. Oppimiskokonaisuudet tarjoavat hyvän tilaisuuden koulun ja muun yhteiskunnan väliselle yhteistyölle. Käsiteltävien asioiden paikallisuus, ajankohtaisuus ja yhteiskunnallinen merkitys luovat lisämotivaatiota sekä opettajille että oppilaille. Oppilaiden osallistuminen suunnitteluun on välttämätöntä. Oppimiskokonaisuuksien tarkoituksena on käsitellä toiminnallisesti oppilaiden kokemusmaailmaan kuuluvia ja sitä avartavia asioita, jolloin tavoitteena on

- vahvistaa oppilaiden osallisuutta ja tarjota mahdollisuuksia olla mukana opiskelun tavoitteiden, sisältöjen ja työskentelytapojen suunnittelussa
- nostaa esiin oppilaiden merkityksellisiksi kokemia kysymyksiä sekä luoda tilaisuuksia niiden käsittelyyn ja edistämiseen
- lisätä mahdollisuuksia opiskella erilaisissa ja eri-ikäisten oppilaiden ryhmissä ja työskennellä useiden eri aikuisten kanssa
- tarjota mahdollisuuksia yhdistää koulun ulkopuolinen oppiminen koulutyöhön
- antaa tilaa älylliselle uteliaisuudelle, elämyksille ja luovuudelle sekä haastaa monenlaisiin vuorovaikutus- ja kielenkäyttötilanteisiin
- vahvistaa tietojen ja taitojen soveltamista käytäntöön sekä harjaannuttaa kestävästä elämäntavasta toimijuutta
- innostaa oppilaita toimimaan yhteisöä ja yhteiskuntaa rakentavalla tavalla.

(Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 32.)

2.2. Osallisuus ja kulttuuri

Yksilötasolla osallisuudella tarkoitetaan voimaantumista (empowerment), identiteettiä ja elämänhallintavalmiuksia: tärkeää on omakohtainen sitoutuminen, omaehtoinen toiminta ja vaikuttaminen omaa elämää koskevien asioiden kulkuun sekä vastuun ottaminen seurauksista. Yhteiskunnan tasolla osallisuus puolestaan liittyy edustukselliseen demokratiaan ja yhteisöllisellä tasolla yhteisöihin, ympäristöön ja

yhteiskuntaan kiinnittymiseen. Syrjäytyminen voidaan ymmärtää osallisuuden vastavoimana. Osallisuudessa on kyse yhteisöön ja yhteiskuntaan kuulumisen tunteesta tai kokemuksesta, joka kytkeytyy yksilön ihmiskäsitykseen ja henkilökohtaiseen elämismaailmaan. (Osallisuuden jäljillä 2014, 9.)

Osallisuus on käsitteenä kompleksinen ja laaja eikä se palaudu täysin mihinkään määritelmään, vaan sillä on viittauskohteita melkein yhtä paljon kuin on puhujia. Osallisuuden käsitteellä viitataan itse henkilökohtaiseen kokemukseen, jonka puolestaan näen yhteiskunnallisen, yhteisöllisen ja yksilöllisen identiteetin voimasta rakentuneena.

Anu Flöjt (2000) kirjoittaa lähes kaikkien osallisuuden määritelmien viittaavan Sherry R. Arnsteinin 8-luokkaiseen osallistumisasteikkoon, jossa pienimmät osallistumisen tasot ovat pikemminkin ei-osallistumista. Alhaisimmat osallistumismuodot manipulaatio ja terapia ovat näennäisvaikuttamista. Seuraavissa osallistumisen asteissa tiedonsaannissa, konsultaatiossa ja yhteissuunnittelussa kansalaisten mielipide on neuvoa-antava eikä varsinaista päätöksentekovaltaa ole. Ylimmät portaat, kumppanuus, delegoitu toimivalta ja kansalaisvalvonta edustavat kansalaisten itsenäistä toimivaltaa päätöksenteossa (Citizen Power). Tällöin kuntalaisten suora demokratia on syrjäyttänyt edustuksellisen demokratian. Suoran ja edustuksellisen demokratian ei kuitenkaan pitäisi kilpailla keskenään, sillä molempia tarvitaan (Flöjt 2000 > Laiho 1998).

Osallistumismuotoja voidaan tarkastella osallistujien aktiivisuuden, institutionaalisen aseman, päätöksenteon eri vaiheitten, päätösten luonteen ja niiden vaikuttavuuden sekä kertojien mukaan. Jos kertojalla on positiivisia kokemuksia ja positiivisia tarinoita omasta osallisuudesta ja subjektiivisesta, ne saavat olon tuntumaan voimaantuneelta myös tulevaisuudessa. (Flöjt 2000.)

Sinisalo-Juha (2013, 13) korostaa dialogisuuden vaikutusta osallisuuden kokemukseen: "Ohjaajan on helppo ottaa itselleen auktoriteetin asema, mutta se vie osallisuuden ja merkityksellisyyden kokemuksen ryhmäläisiltä. Ohjaajan kannattaakin pohtia dialogista osaamistaan, jotta hän voi voimaannuttaa ryhmää toimimaan ja ottamaan vastuuta yhteisistä tavoitteistaan."

Osallisuus on kohtaamista ja jakamista, siinä on kyse yhteydestä muihin ihmisiin ja yhteiskuntaan. Vesikansan (2002, 22) mukaan demokratiakasvatuksen punainen lanka on mahdollisuus osallisuuteen yhteisössä sekä mahdollisuus toimia aktiivisena vaikuttajana monenlaisissa tilanteissa. Lasten pitäisi voida harjoitella yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja asioiden ajamiseen tarvittavia valmiuksia kouluyhteisössä, nuorisotaloilla ja erilaisissa nuorisotyön kautta muodostuvissa ryhmissä. Etenkin heikoimpia ja ujoimpia tulisi tukea osallistumaan yhteiseen elämään ja vuorovaikutukseen. Kasvatus demokratiaan alkaa siis jo varhaislapsuudessa. (Mts. 21–22.)

Nuorisobarometrin (2013) mukaan monet nuoret ovat irrallaan yhteiskunnallisista instituutioista, esimerkiksi työstä ja koulutuksesta. Näiden nuorten määrä on kuitenkin helposti kyselytutkimuksissa pienempi kuin todellisuudessa, sillä kyselyihin vastaavat useammin aktiivisesti yhteiskunnan toimintaan muutenkin osallistuvat nuoret. Osallisuus kasaantuu etenkin hyvin koulussa menestyville ja korkeasti koulutetuille. Lasten ja nuorten osallisuuden toteutumiseen vaikuttavat merkittävästi myös aikuiset. Aktiivisen kiinnostumisen ja innostumisen syntymiseksi nuorille tulisi osoittaa luottamuksen ohella jonkin tahon ajavan heidän asiaansa. (Nuorisobarometri 2013, 5–8.)

Taide ja kulttuuri luovat mahdollisuuksia osallisuuden vahvistumiseen, kuten Suomen kulttuurirahaston Myrsky-hankkeessa huomattiin. Taide voi innostaa ihmistä vaikuttamaan aktiivisesti elämäänsä myös muilla kuin taiteen tekemisen osa-alueilla. Siivosen et. al (2011, 122) mukaan taiteella voi olla nuorten koko elämän kokonaisuudessa vahva vaikutus siihen identifioituuko nuori syrjäytymisestä kohti aktiivista (taiteen) tekijyyttä.

Osallistamiseen tarvitaan herkkyyttä kuunnella ja vaistoa ymmärtää, mikä aktivoi ketäkin. Kohtaaminen ja läsnäolo ovat tärkeitä, samoin tilan ja luottamuksen antaminen. Osallistamista tapahtuu – tai ei tapahdu – kaikkialla, missä sosiaalista kanssakäymistä ilmenee. Aina osallistaminen ei näyttäydy kuitenkaan pelkästään positiivisena. Esimerkiksi Myrsky-hankkeessa havaittiin, että taiteen tekemiseen identifioituminen voi jopa vahvistaa syrjäytymistä. Elämänilo, tyytyväisyys ja

osallisuuden tunne vahvistuivat kuitenkin valtaosalla nuorista. Lähtökohtaisesti vastahankaisiakin nuoria pystyttiin motivoimaan mukaan, kun asetuttiin tasavertaisena kanssaihminenä nuorten rinnalle. Myrsky-hankkeessa korostui yhdessä tekemisen oppiminen sekä aikuisten aika ja ammatillinen tuki:

Ohjaajan merkitys on ollut suuri varsinkin silloin, kun on ollut autettava vaikeissa henkilökohtaisissa tilanteissa olleita nuoria rankkojen tuntojen ilmaisemiseen. Silloin taiteellisen ilmaisun rakenteiden on tullut olla riittävän vahvoja tukeakseen nuoria. Milloin niin ei tapahdu, yhdenkin nuoren ongelmallinen tilanne voi vaikuttaa kielteisesti koko yhdessä toimivan ryhmän nuoriin.

(Siivonen et. al 2011, 122, 161, 184).

3 KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT

Seuraavassa tarkennan opinnäytetyössä käytettäviä työvälineitä ja niistä rakentamaani työmenetelmää. Lopuksi esittelen oman edelleenkehitetyn metodini sekä ne keskeiset käsitteet, joita opinnäytetyöni hyödyntää ja rakentaa.

Työni teoreettinen viitekehys muodostuu kulttuurikasvatuksen analysoimisesta kulttuuri-, kasvatustieteiden ja yhteiskuntatieteiden työkaluin. Opinnäytetyöni näkökulma kulttuurikasvatukseen on tapaustutkimuksellinen.

Tietyllä tavalla opinnäytetyötäni voi pitää joukkoistettuna, koska aineistoni tuottamat ideat pääsevät näin näkyviin kaikille julkisena tiedostona.

3.1. Tapaustutkimus

Tapaustutkimuksen lähtökohdat ovat tieteellisen tutkimuksen traditiossa, mutta se sopii myös kehittämisohjelmien tai -ideoiden tekemiseen: tavoitteena on tuottaa uutta tietoa kehittämisen tueksi. Tapaustutkimukseen kuuluu todellisen tilanteen ja toimintaympäristön huomioiminen ilmiötä tarkasteltaessa, mikä tuo kehittämistyöhön syvällisyyttä ja moninaisuuden ymmärrystä. Niin määrälliset kuin laadullisetkin menetelmät sekä niiden yhdistelmät ovat mahdollisia: esimerkiksi haastattelut,

aivoriihityöskentely, benchmarking ja ennakointi sopivat hyvin käytännön menetelmiksi. Tapaustutkimuksellinen kehittämistyö nojautuu aina teoriaan, metodeihin ja aiempaan tutkimukseen. Vaikka tarkoituksena ei ole tukeutua vanhaan, tutkijan tulee olla siitä tietoinen. Tärkeää on ottaa huomioon sellaiset taustat ja menetelmät, jotka ovat olennaisia oman kehittämistehtävän kannalta. (Ojasalo et al. 2009, 52–55.)

3.2. Opinnäytetyön lähestymistapa kohteeseensa ja kehittämistyön menetelmät käytännössä

Opinnäytetyössäni on sekä toiminnallisen että tutkimuksellisen opinnäytetyön piirteitä – opinnäytetyön tuottamalla tiedolla on suora arvo kulttuurikasvatustyössä Pohjois-Savossa. Opinnäytetyöni on kulttuurikasvatusta ristivalottava: sekä kehittävä että tutkiva. Aion käsitellä kulttuurikasvatuksen malleja ottaen huomioon laadulliset (kvalitatiivinen) ja määrälliset (kvantitatiivinen) muuttujat, mutta luonteeltaan opinnäytetyö on enemmän kvalitatiivinen. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, ja lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä tarkoituksenmukaisesti valittu kohdejoukko ja tutkittavien oman ”äänen” esiintuominen. (Hirsjärvi et al. 2004, 155).

Näkökulmani kehittämistyöhön on asiakas- ja ongelmalähtöinen. Käytän opinnäytetyössäni kehittämismenetelminä esimerkiksi benchmarkingia, kyselytutkimusta, keskusteluja ja havainnointia. Opinnäytetyöni aineistojen kautta avaan kulttuuripolkoa menetelmänä: tuon esiin erilaisia tapoja kuntien ja pienten kaupunkien kulttuurikasvatukseen koulussa, minkä jälkeen pureudun Pohjois-Savon opettajien odotuksiin, näkemyksiin ja kokemuksiin. Opinnäytetyöni aineisto muodostuu erityyppisestä materiaalista: esimerkiksi markkinointimateriaalista, dokumenteista, raporteista ja vastauksista kyselyyn. Aineisto on kerätty ongelmalähtöisesti ja palvelemaan juuri tätä opinnäytetyötä.

3.3. Keskeisimmät käsitelmäärittelyt

Kulttuuripoluista puhutaan joskus myös muilla nimillä, useimmiten kulttuurikasvatussuunnitelmana tai kulttuuriopetussuunnitelmana. Suunnitelmat linjaavat oppimistavoitteita ja antavat virikkeitä tavoitteiden saavuttamiseksi. Itse puhun tässä opinnäytetyössä niin kulttuuripoluista, kulttuurikasvatussuunnitelmasta kuin kulttuuriopetussuunnitelmastakin synonyymeina problematisoimatta asiaa sen kummemmin. Keskeistä on nähdäkseni, että kyse on jatkuvasta toiminnasta, johon on sitouduttu, eikä hankkeesta, joka loppuu hankerahoituksen loputtua. Tällöin toiminnalle on taattu resurssit niin taloudellisesti kuin ajankäytöllisestikin osana budjetteja, opetussuunnitelmia ja vuosikelloja.

Kulttuurikasvatus tukee oppilaan kulttuuri-identiteetin rakentumista ja osallisuutta yhteiskunnassa ja maailmassa, kehittää oppilaan kykyä ajatella kriittisesti, uudistaa ajattelu- ja toimintatapoja ja luoda uutta kulttuuria (Kultus 2016). Olen tietoisesti valinnut käyttää kulttuurikasvatus-käsitettä tässä opinnäytetyössä taidekasvatuksen sijaan, koska se on laajempi kokonaisuus ja käytössä useissa eri konteksteissa. Taidekasvatuksesta puhuttaessa esiin nousee usein mielikuva muodollisista taideopinnoista esimerkiksi osana taiteen perusopetusta. Suomalainen taidekasvatus jakaantuu yleissivistävän koulun taide- ja kulttuuriopetukseen peruskoulussa ja varhaiskasvatuksessa, toisen asteen yleiseen taide- ja kulttuuriopetukseen ja taiteen ammatilliseen koulutukseen, taiteen perusopetukseen sekä taiteen harrastustoimintaan ja sen ohjaukseen (Ehdotus lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi 2014).

4 BENCHMARKING

Kehittääkseni kulttuurikasvatusta Pohjois-Savossa olen tutustunut kaikkiin suomalaisiin kulttuuripolkuihin. Vaikka kulttuuriopetussuunnitelmat vaihtelevat sisällöltään ja nimeltään (Taikalamppu 2016), monet olemassa olevat kulttuuripolut ja -materiaalit on rakennettu kulttuurilaitosten varaan, joten niiden toiminta-ajatusta ei

voi suoraan soveltaa kuntiin, joissa näitä kulttuurilaitoksia ei ole. Opinnäytetyössäni keskityn sekä niihin kulttuuripolun sisältöihin, palveluihin ja kohteisiin, jotka löytyvät mahdollisimman monesta kunnasta että niihin tapoihin, joilla maakunnallista velvoitetta kantavat kulttuurilaitokset ovat jalkauttaneet toimintaansa rakennuksensa ulkopuolelle. Otan myös huomioon ne menetelmät, materiaalit ja toimintamallit, jotka ovat tarjolla laajasti maantieteeseen katsomatta koko Suomessa.

Kehittäessäni alueellista kulttuuripolkua tarvitsen ymmärrystä siitä, miten Kulttuuripolkua on toteutettu ja kehitetty haja-asutusalueella, kunnissa ja pienissä kaupungeissa. Haen benchmarking-aineistoltani tietoa, millaisia taiteen ja kulttuurin sisältöjä on käytetty kulttuuripolkuihin benchmarking-kunnissa. Hypoteesinani on, että erityisesti kulttuuriperintö ja sanataide korostuvat pienten kuntien kulttuurikasvatusohjelmissa. Syynä oletukseen on se, että niitä mahdollistavia oppimisympäristöjä, kotiseutu- ja paikallismuseoita sekä kirjastoja löytyy kunnasta kuin kunnasta.

4.1. Case Keski-Suomi ja Etelä-Karjala

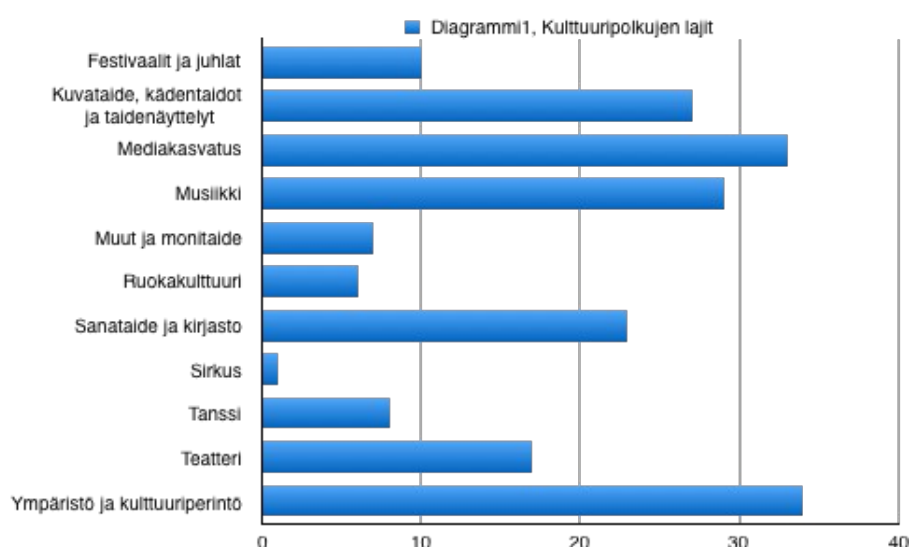
Benchmarking-aineisto koostuu kahden maakunnan, Etelä-Karjalan ja Keski-Suomen, kuntien ja pienten kaupunkien Kulttuuripolku-toimintamalleista. Etelä-Karjalassa Kulttuuripolku kulkee viidessä kunnassa: keskuskaupunkien Lappeenrannan ja Imatran ohella Lemillä, Taipalsaarella ja Parikkalassa. Keski-Suomessa kulttuuripoluilla tallustellaan peräti kahdeksassa kunnassa: Jyväskylän lisäksi Hankasalmella, Keuruulla, Laukaassa, Muuramessa, Petäjävedellä, Toivakassa ja Uraisissa. Neljä keskisuomalaista kuntaa ei ollut opinnäytetyön analyysin ajankohtana julkaissut prosessin kulkua Internetissä, joten todellinen benchmarking-aineiston määrä on kuusi: Lemin, Taipalsaaren, Parikkalan, Hankasalmen, Laukaan ja Toivakan Kulttuuripolku-toimintamallit. Benchmarkkauksessa ei ole otettu huomioon mahdollista alle esiopetusikäisille tai yli yhdeksäsluokkalaisille tarjottavaa Kulttuuripolku-toimintaa.

Ennen benchmarking-analyysin aloittamista kävin aineiston teemoja läpi määrittämällä kunkin kunnan ja kunkin luokka-asteen kulttuuripolulle ne taiteen ja

kulttuurin lajit, joita tarjotaan. Lajittelun tein palvelemaan juuri omaa opinnäytetyötäni, siksi olen poikennut kunnan omassa prosessikulkukaaviossa polulle määritellystä taiteen ja kulttuurin alasta tarpeen tullen. Koska jokainen kulttuurikasvatussuunnitelma tai kulttuuripolku puhuu vähän eri käsitteillä, olen kokenut tärkeäksi kategorisoida taiteen ja kulttuurin lajit mahdollisimman yhdenmukaisesti ja yleistajuisesti. Näin ollen olen yhdistellyt taiteen ja kulttuurin lajeja, esimerkiksi Ympäristö ja kulttuuriperintö -kategoria on luokittelussani syönyt sisäänsä muun muassa museokasvatusta, arkkitehtuuria, tapakulttuuria ja ympäristökasvatusta. Toisinaan olen kuitenkin pitänyt erillään jonkun erityisalan kuten ruokakulttuurin, koska olen pitänyt tärkeänä sen nostamista esiin osana alueellista kulttuurikasvatussuunnitelmaa. Toisaalta olen myös kunnioittanut kulttuurikasvatussuunnitelman polulle määrittelemää kategoriaa, en ole nostanut esiin polun sisällöistä toisen määrittelyni kategorian alle kuuluvia teemoja tai kohteita. Esimerkiksi Parikkalan kulttuuripolun esiopetuksessa vierailtavana kulttuuriympäristökohteena on kirjasto, tässä tapauksessa olen käsitellyt polkua Ympäristö ja kulttuuriperintö -kategorian kautta, en Sanataide ja kirjasto -kategoriassa.

Monissa benchmarking-aineistoni kulttuuripoluissa esitellään yhdelle luokka-asteelle useampaa kulttuurin alaa, lisäksi saman kulttuurin alan sisältöjä saattaa olla useampi. Kunkin kunnan kunkin vuosiluokan kulttuuripolkuun olen laskenut kunkin kategorian osumat vain yhteen kertaan, vaikka yhdellä kulttuuripolulla saattaakin olla tietyn aihepiirin sisälle meneviä useita sisältöjä. Joissakin tapauksissa olen myös yhdistänyt kategorioita, esimerkiksi Toivakan kulttuurikasvatussuunnitelmassa mainittuja Arkkitehtuuri ja rakennettu ympäristö sekä Kulttuuriperintö ja muut kulttuurit -kategorioita olen käsitellyt yhtenä ryhmänä Ympäristö ja kulttuuriperintö -kategoriassa. Epäselvyyden välttämiseksi olen yhdistänyt kuvataiteen, kädentaidot ja taidenäyttelyt yhdeksi kategoriaksi, koska ne ovat jo valmiiksi limittyneet joissakin kulttuurikasvatussuunnitelmissa yhdeksi kokonaisuudeksi. Muiksi ja monitaiteeksi puolestaan olen luokitellut ne kulttuuripolut, joiden alaa en ole epäselvyyksien takia pystynyt määrittämään tai joissa yhdistelty useita eri taiteen aloja niin, ettei pääalaa ole pystynyt määrittämään.

Ympäristö ja kulttuuriperintö sekä mediakasvatus nousevat kokonaisuudessaan benchmarking-aineistossani useimmiten esiintyneiksi kulttuurin aloiksi (kts. diagrammi 1). Ympäristö ja kulttuuriperintö jakaantuu melko tasaisesti kaikille asteille, ainoastaan yläkoulun yläluokilla sen edustus jää pieneksi. Mediakulttuuri on ympäristölle ja kulttuuriperinnölle melko lailla käänteinen: sen edustus on suurinta alakoulun yläluokilla sekä yläkoulussa. Musiikki on kolmanneksi yleisin taiteen alan aineiston kulttuuripoluissa, kuvataide, kädentaidot ja taidenäyttelyt esiintyy neljänneksi yleisimpänä. Sanataide ja kirjasto tulevat näiden jälkeen, mikä oli pienoinen yllätys itselleni.

Vuosiluokkakohtaisen (kts. liite 1) tarkastelun kautta tulokset ovat hieman erilaisia. Tietyt alat kasaantuvat etenkin tiettyjen vuosiluokkien kulttuuripoluille. Esimerkiksi sanataide ja kirjasto mainitaan kaikkien 1. luokkien kulttuurikasvatusohjelmassa, mikä selittynee lukemaan oppimisen korostumisella 1. luokan opetussuunnitelmassa. Kuvataide, kädentaidot ja taidenäyttely -kategoriaan menevät kulttuuripolut puolestaan korostuvat kolmannella vuosiluokalla ja teatteri-kategoriaan menevät kulttuuripolut kuudennella luokalla benchmarking-aineistossa. Mainitsemisen arvoista kulttuurin alojen jakautumisessa kulttuuripoluille on myös yhdeksännen luokan kulttuuripolkujen vähyys, eniten osumia oli Kulttuuripassi/kulttuurikortti-kategoriolla¹ ja sekin mainittiin vain kahdessa kulttuurikasvatussuunnitelmassa. Toinen kiinnostava havainto on muut ja monitaiteet -kategorian verrattain vahva edustus kahdeksannen

1 Kulttuuripassi/kulttuurikortti-kategoriolla tarkoitetaan yhdeksäsluokkalaisille monissa kaupungeissa tarjottavaa korttia, jolla yhdeksäsluokkalaiset pääsevät ilmaiseksi tai edullisesti kulttuuripalveluiden pariin, esimerkiksi teatteriin.

luokan kulttuuriopetussuunnitelmissa: käytännössä kulttuurin eri aloja oli esillä mm. taiteilija-ammattien ja -työpajojen kautta.

Benchmarking-aineistoni kulttuuripoluissa on erityisen hienoa näkyvä yhteistyö paikallisten yhdistysten ja järjestöjen kanssa. Niissä toteutuu luontevasti laaja kulttuurikasvatuskäsitys. Kulttuurinen kasvatustyö on kaikkien vastuulla, ei yksinomaan koulujen, kulttuurilaitosten tai taideopettajien asia. Kulttuurikasvatuksen voima on moniammatillisissa verkostoissa ja yhteistyössä, jonka lopputulos on enemmän kuin osiensa summa. Tulevaisuuden yhteiskunnassa ja työelämässä korostuvat erilaisissa ympäristöissä toimiminen ja verkostoyhteistyö, ja pohja niissä tarvittaville taidoille luodaan jo peruskoulussa: on tärkeää oppia toimimaan luontevasti erilaisten ihmisten kanssa myös koululuokan ulkopuolella.

Benchmarking-analyysini polut pohjautuvat vakiintuneisiin yhteistyökuviioihin kulttuurikasvatuksen toteuttamisessa. Esimerkiksi Etelä-Karjalan Kulttuurivoltti-kehittämiskokeilussa, jossa Parikkalan, Lemin ja Taipalsaaren kulttuurikasvatussuunnitelmat luotiin, oli tavoitteena luoda kulttuuripolku olemassa olevan kulttuurikasvatuksen pohjalta (Kantola 2015). Toivakan, Hankasalmen ja Parikkalan kulttuurikasvatussuunnitelmat ovat yhdistäneet luokka-asteita kulttuuripolkuihin. Kun oppilaita on vähän, koulussa on yhdysluokkia ja resurssit ovat vähäiset, on luontevaa tarjota samalla kulttuurikokemus monelle luokalle. Laukaan, Taipalsaaren ja Lemin kulttuuripolut puolestaan ovat luokkatasolta toiselle eteneviä ohjelmia, joissa vuosittain esitellään tietty/tiettyjä taiteen sisältöjä.

Pienten kuntien vähemmän jäykkä hallinto ja ohuet henkilöresurssit tekevät usein kaupunkeja helpommaksi monialaisten verkostojen hyödyntämisen. Näin ollen voikin kysyä, mitä uutta pienet kunnat voisivat tuoda kulttuurikasvatuksen kehittämiseen. Sen sijaan, että kaupungeista tuotaisiin valmis malli ja istutettaisiin se maaseudulle, olisi tärkeää kehittää toimintaa paikkakunnan omista vahvuuksista ja kehittämiskohteista käsin. Samalla tämä auttaa näkemään kulttuurikasvatuksen prosessina ja muuttavana työkaluna, ei jäykkänä mallina, jonka voi kerran ottaa käyttöön ja pitää samanlaisena ikuisesti.

Kantolan (2015) mukaan ison kaupungin läheisyys häiritsee joskus pienen kunnan oman kulttuuripolun rakentamista: on helpompi lähteä kaupunkiin kuin kylänraitille. Yhtä tärkeää kuin tutustua lähiympäristöön on kuitenkin nähdäkseni tutustua myös kulttuurilaitoksiin. Kuljetusten mahdollistuminen on tasa-arvokysymys: jos kuljetuksiin ei löydy varoja ja omalta paikkakunnalta ei koskaan poistuta kulttuurilaitosten pariin, lasten välinen tasa-arvo ei toteudu. Seuraavassa luvussa käsittelen erilaisia malleja toisaalta viedä haja-asutusalueen lapset kulttuurilaitosten pariin, mutta toisaalta myös tuoda kulttuuripalvelut kouluille.

4.2. Muita malleja kulttuurikasvatukseen haja-asutusalueilla

Kotkalaisen Lastenkulttuurikeskus Lakun ja Kymenlaakson lasten ja nuorten kulttuuriverkosto Kopan Kulttuurivoltti-kehittämiskokeilu keskittyy kulttuuripolkujen kuljetuksiin kolmessa Kymenlaakson kunnassa: maaseutumaisessa Pyhtään kunnassa, laajassa kuntaliitoskaupungissa Kouvolassa sekä Kotkassa, jossa kulttuuripolkua vasta suunnitellaan. Pyhtäällä ollaan riippuvaisia tilausliikenteestä, taiteilijat ja muut kulttuuritoimijat jalkautuvat myös kouluille. Kulttuuripolku on saanut Pyhtäällä ajoittain kuljetuksia varten myös tukijoita, esimerkiksi seurakunnan rahoittamaan tiettyjä sisältöjä. Kulttuuripolun sisällöistä ja kuljetuksista vastaa kulttuuri- ja matkailusihteeri. Pitkien välimatkojen ja laajojen kuntaliitosalueiden Kouvolassa kulttuuripolkujen kuljetukset ovat osa koko kaupungin koulukuljetuksia, jotka puolestaan ovat Suomen suurimpien joukossa. Kouvolan kokemusten mukaan tärkein keino kustannustehokkuuden parantamiseksi on kuljetusreittien suunnittelu, aikataulujen yhteensovittaminen sekä kilpailuttamisen hyödyntäminen. Kulttuuripolun kuljetusten koordinoimisesta vastaavat kulttuurikasvatuskoordinaattori ja joukkoliikennelogistikko. Kotkassa koulujen etäisyydet kulttuuriin ovat kohtuulliset: monissa tapauksissa kulkemiseen tulee olemaan käytössä useampi vaihtoehto, mutta etusijalle asetetaan muut vaihtoehdot kuin tilausajot. Kulttuuripolun suunnittelussa on otettu myös huomioon koulujen lähiympäristöt oppimisympäristöinä: kirjasto tai kirjastoauto on kaikkien koulujen saavutettavissa, samoin puisto. (Kemppainen et al. 2015.)

Päijät-Hämeessä toimiva Lastenkulttuurikeskus Efektin Kulttuurivoltti-case puolestaan etsii vastausta kysymykseen: ”Miten koululaisten museokäynnit järjestetään laajalla ja harvaan asutulla seudulla tai kunnissa, joissa ei ole omia museokohteita?”. Orimattilan kaupungin kulttuuritoimenjohtaja Henrika Suna (2014) on tehnyt aiheesta opinnäytetyön Humanistiseen ammattikorkeakouluun. Opinnäytetyössä on laadittu Lahden Kulttuuripolku-toimintamallin pohjalta yhdeksään kuntaan Päijät-Hämeessä museokäyntien suunnitelma, jota ei tosin vielä opinnäytetyön aikaan ollut viety käytännön tasolle. Lisäksi opinnäytetyössä tehtiin Seinätön museo -mobiiliopaste, jonka avulla museo astuu ulos rakennuksensa karmeista, uusien yleisöjen saavutettavaksi.

Kulttuurivoltti-kehittämiskokeiluiden sekä Keski-Suomen maalais kuntien kulttuuripolkujen lisäksi nostan esiin Oriveden Ratas-hankkeen, joka oli opetushallituksen rahoittamana toiminnassa vuosina 2008-2011. Toimintamalli on raportin arvion mukaan (Haavisto 2011, 24) siirrettävissä etenkin pienten paikkakuntien tarpeisiin. Toiminta on pitkälti työpajamuotoista: mallissa korostuu kouluille jalkautuminen, jolloin taiteilija liikkuu, ei koulu. Asiantuntijoina ja ohjaajina käytettiin paikallisia taiteilijoita, mikä on kestävä kehityksen mukaista niin ekologisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti kuin kulttuurisestikin.

5 MITEN POHJOIS-SAVON OPETTAJAT NÄKEVÄT KULTTUURIKASVATUKSEN KOULUISSA?

5.1. Aineisto ja menetelmät

Valitsin tiedonkeruumenetelmäksi kyselyn, sillä halusin saada mahdollisimman laajan otannan kentältä. Käytännön kontakteja minulle olivat kulttuurikuriiritoiminnasta vastaavat Kuopion kaupungin kulttuurisuunnittelija Jonna Forsman ja Lapinlahdella toimivan Lastenkulttuurikeskus Lastun Mervi Eskelinen. Sain kyselyn kehittämisessä myös apua Kuopion kaupungin Forsmanilta ja Lastenkulttuurikeskus Lastun Eskeliseltä. Heidän intresseissään kulttuurikasvatusvastaavina on, millaisia ajatuksia opettajilla on

kulttuurikasvatuksesta, ja mitä ideoita heiltä saisi, jotta hyviä paikallisia käytänteitä saataisiin syntymään.

Pyrin saamaan kysymyksistä helposti ymmärrettäviä, täsmällisiä ja kuvaavia. Halusin saada kyselyssäni näkyviin vastaajien oman äänen, joten suosin kyselyssä avoimia kysymyksiä. Avointen kysymysten lisäksi kysely sisälsi valintakysymyksiä ja monivalintakysymyksiä, joissa myös oli mahdollisuus selventää valintaansa avoimen tekstikentän avulla. Yhteensä kysymyksiä oli 22 kappaletta. Kyse oli siis pitkäköstä kyselystä, johon vastaamisessa oli mahdollista saada menemään jonkin verran aikaa, toisaalta siihen pystyi vastaamaan melko nopeastikin, koska mihinkään kysymykseen vastaaminen ei ollut pakotettua.

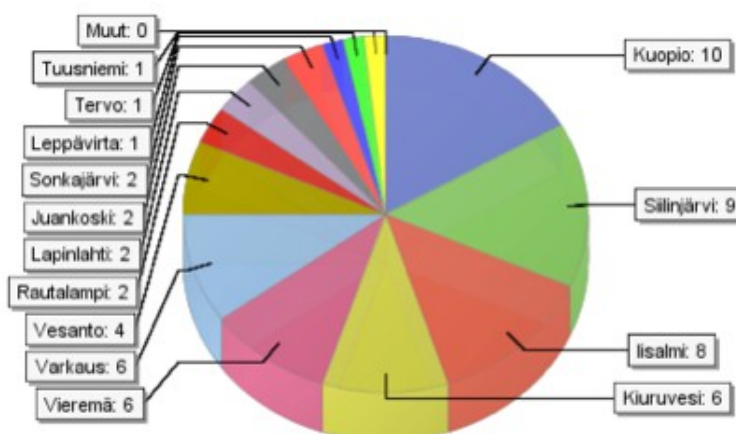
Webropol-kyselyni (liite 2) lähetettiin loka-marraskuun vaihteessa Pohjois-Savon opettajille vapaaehtoisten kulttuuriyhdysopeettajien eli kulttuurikuriireiden sekä koulujen yhteissähköpostilistojen kautta. Koska kulttuurikuriireiden vastuulla on kulttuuriasioista tiedon jakaminen työyksikössään, pyydettiin kyselylomakkeen saatesanoissa (liite 3) kuriireita jakamaan linkkiä myös muille koulun opettajille. On vaikea sanoa, kuinka moni opettaja kyselyn lopulta sai. On todennäköistä, että kaikki kulttuurikuriirit eivät ole lähettänyt kyselyä eteenpäin eivätkä vastanneet siihen itsekään; tällöin kyselyn tie kyseisessä koulussa on päätynyt siihen. Ajallinen rajoituskin tuli vastaan melko pian: kysely oli auki muutaman viikon ja suljin sen saatesanoissa määritellystä päivästä seuraavana päivänä, vaikka siihen olisi mahdollisesti tullut vastauksia tämänkin jälkeen. Ellei ehtinyt tai muistanut reagoida ajallaan lähettämällä sitä eteenpäin tai vastaamalla siihen, myöhemmin se oli mahdotonta. Mietin tosin kyselyn avoinnapitoa tutkimusjakson jälkeenkin, sillä kyselyyn ripotteli vastauksia viimeisiin hetkiin saakka, mutta aikataulusyistä päädyin sulkemaan sen aiemmin määrittelemänani aikana. Kysely oli avattu 123 kertaa siihen vastaamatta ja vastanneita oli 60, mikä ylitti omat odotukseni vastaajien määrästä. Minulle tämä oli merkki siitä, että koulujen hektisessä arjessa asia koetaan sen verran tärkeäksi että siihen halutaan löytää aikaa vastata!

Vastauksia tuli kaikkien luokkien opettajilta, mutta enemmistö vastaajista opetti alakoulussa. 60 vastaajasta esikoulussa opetti 4, alakoulun luokkia opetti 35, yläkoulun luokkia 11 ja lukion luokkia 2 opettajaa. Lisäksi 8 opettajaa opetti eri

luokka-asteilla. Tuloksia avatessani en käsittele eri luokka-asteiden opettajia omina kokonaisuuksinaan, vaan puhun yleisesti opettajista tai vastaajista.

Kysely oli avoin kaikille pohjoissavolaisille opettajille. Valtaosasta Pohjois-Savon kuntia vastattiin kyselyyn. Ainoastaan Kaavilta, Keiteleeltä, Pielavedeltä, Rautavaaralta sekä Suonenjoelta ei vastattu kyselyyn. Aktiivisimmin kyselyyn vastattiin Kuopiossa, Siilinjärvellä, Iisalmessa, Kiuruvedellä, Varkaudessa ja Vieremällä (diagrammi 2).

Diagrammi 2, vastausten jakautuminen paikkakunnittain

5.2. Tulokset

Ensin luon katsauksen kyselyn yleisiin kysymyksiin kulttuurikasvatuksesta ja kulttuurikasvatussuunnitelmista: mitä vastaajat ajattelevat kulttuurikasvatuksesta, onko kunnassa voimassa kulttuurikasvatussuunnitelmaa ja tarvitaanko sitä vastaajien mielestä. Sitten käsitelen opetussuunnitelmamuutoksen vaikutusta kulttuurikäyntien määrään vastaajien näkökulmasta. Lopuksi käsitelen enemmän Kulttuuripolun mahdollisuuksiin ja haasteisiin keskittyviä kysymyksiä vastaajien kulttuurikasvatustoihista ja tuen tarpeesta.

Lähden tulosten analysoimisessa yleiseltä asennetasolta ja kuljen kohti yksityiskohtaisempaa paikallistasoa. Osa kyselyn kysymyksistä käsitelen

opinnäytetyöni seuraavassa luvussa ja etenkin liitteessä 4, koska niistä saatavat työkalut vievät kulttuurikasvatussuunnitelmia vielä enemmän eteenpäin yleiseltä tasolta paikalliseen suuntaan.

Tässä yhteydessä pyydän lukijaa huomaamaan, että olen numeroinut vastaajat, jotta lukijan olisi mahdollisuus seurata saman vastaajan eri vastauksia mahdollisimman jouhevasti.

5.2.1. Kulttuurikasvatuksen määritelmät

Kysymykseen ”Mitä ajattelet ensimmäiseksi, kun kuulet sanan kulttuurikasvatus?” vastasi 58 opettajaa. Yksi vastanneista jätti kuitenkin varsinaisesti vastaamatta avoimeen kysymykseen kirjoittamalla kohtaan viivan, joten todellinen vastausten määrä on 57. Kysymyksenasettelu oli mahdollisesti liiankin väljä, koska vastausten laajuus vaihteli niin paljon, että vertailukelpoisen analyysin tekeminen osoittautui vaikeaksi. Toisaalta yleistettävä tieto ei varsinaisesti kuulu kysymyksen tavoitteisiin, vaan tavoitteena oli lähinnä selvittää vastaajien suhtautumista kulttuuriin ja tahtotilaa kulttuurikasvatukseen.

Suurin osa kysymykseen vastanneista arvotti kulttuurikasvatusta myönteisesti ja/tai eritteli vastauksessa kulttuurikasvatuksen alaa eli niitä yksittäisiä muotoja, jotka kuuluvat kulttuurikasvatuksen ja laajemmin myös kulttuurin piiriin. Myös kulttuurikasvatuksen sisältöä ja essentiaa, toisin sanoen sitä, mikä tekee kulttuurikasvatuksesta kulttuurikasvatusta, pohdittiin osassa vastauksia. Monesta vastauksesta löytyi useampaa eri näkökulmaa kulttuurikasvatukseen liittyen.

Kulttuuri ja kasvatus on yhteistä työtä - teemme kulttuuritekoja, olemme jostain kotoisin ja johonkin menossa. Tässä hetkessä meillä on yhteistä aikaa pysähtyä ja ihmetellä, keitä me olemme, mikä meitä yhdistää. Kulttuurikasvatus on mielestäni osa kotiseututyötä, osa monikanavaisuutta, kasvatusta, joka avaa meille ovia omaan itseemme, yhteisöömme ja kaikkiin mahdollisiin taiteen lajeihin. - -

(Opettaja 46, opettaa eri luokka-asteita)

Ajattelen kirjallisuutta, elokuvia, teatteria, taidenäyttelyitä, musiikkia, perinteentuntemusta (eri sukupolvien välistä yhteistyötä ja perinteen siirtoa),

kansainvälistymistä (eri maiden tapakulttuuria), karjalaista/savolaista/suomalaista ruokakulttuuria, tapakulttuuria eri tilanteissa. Kasvatus sanan perässä tuo mieleen sen, miten nuoret kasvavat ja kasvatetaan kohtaamaan erilaisia kulttuuritilanteita.
(Opettaja 29, opettaa eri luokka-asteita)

Käsitettä ”kulttuurikasvatus” käytettiin vastauksissa suurin piirtein yhtenäisesti. Sisällöllisesti kulttuurikasvatuksen nähtiin liittyvän erilaisiin taiteen aloihin sekä kulttuuriperintöön. Kulttuurikasvatuksen moninaisuus nousi esiin monissa vastauksissa. Sen nähtiin integroituvan koulun arkeen oppiaineissa ja koulun omissa tapahtumissa sekä toisaalta myös retkinä koulun ulkopuolella. Omaan kulttuuriin tutustuminen koettiin tärkeäksi, mutta toisaalta myös tutustuminen muihin kulttuureihin.

Erilaisia teemoja, tapahtumia ja sisältöjä sekä oppitunneilla että tapahtumina koulun sisällä ja kaupungilla eri paikoissa, samoin tutustuminen ympäristöön eri tavoin ja oman suvun historiaan ja tapoihin, samoin muihin kulttuureihin.
(Opettaja 47, opettaa eri luokka-asteita)

Useissa vastauksissa kulttuurikasvatus nähtiin vieläkin laajemmin koskien perinteisen kulttuurin käsitteen lisäksi kaikkea elämään liittyvää. Kulttuurikasvatuksen moninaisuus ilmentää kaikkea ympärillä olevaa ja se kytkeytyy olennaisesti ihmisenä kasvamiseen: ”Kasvatusta huomaamaan, arvioimaan ja arvostamaan kaikkea ympärillä olevaa.” (Opettaja 56, opettaa alakoulussa).

Monet vastanneista kuvasivat vastauksessaan kulttuurikasvatustyönsä henkilökohtaista ulottuvuutta, esimerkiksi sen näyttäytymistä omassa opetuksessa. Kulttuurin ja siihen liittyvien arvojen ja asenteiden siirtäminen koettiin kaiken kaikkiaan vastauksissa tärkeäksi.

Opettajan/vanhempien/lasten kanssa tekemisissä olevien aikuisten asennetta musiikkia, tanssia, teatteria, valokuvausta, kuvataidetta, nukketeatteja jne. kohtaan. Kannustamista, esimerkkiä.....
(Opettaja 34, opettaa eri luokka-asteita)

5.2.2. Kulttuurikasvatussuunnitelma - tarvitaanko sitä?

Saaduissa vastauksissa otettiin kantaa monipuolisesti kulttuurikasvatussuunnitelman tarpeellisuuteen. Kysymykseen vastasi yhteensä 59 opettajaa, mutta sitä perusteli vain 38 opettajaa.

Diagrammi 3

Kaikki kysymykseen kielteisesti vastanneet opettivat alakoulussa pienissä kunnissa, kaksi vastanneista työskenteli samassa koulussa. Kaikki kulttuurikasvatussuunnitelman tarpeellisuuteen kielteisesti vastanneet perustelivat vastaustaan:

Uusi ops sisältää myös kulttuurin.
(Opettaja 2, opettaa alakoulussa)

Kulttuuri kulkee opetuksessa mukana monessa muodossa ja vaihdellen.
(Opettaja 3, opettaa alakoulussa)

Kohteita on niin vähän. Eri tilanne kuin kaupungeissa.
(Opettaja 4, opettaa alakoulussa)

9 vastaajaa ei osannut sanoa kantaansa kulttuurikasvatussuunnitelman tarpeellisuudesta. Heistä 3 perusteli vastaustaan:

Kaikesta aina tehdään suunnitelma. Sitten on paperi jossain kaapissa ja mieli iloinen. Suomessa on ehkä maailman koulutetuimmat opettajat, ja esimerkiksi äidinkielen opettajilla on näkemys kulttuurikasvatuksesta ilman suunnitelmaakin. Opettajan oma suunnittelu ilmentää kulttuurin monimuotoisuutta, johon yleinen suunnitelma ei voi mitenkään yltää. Mutta

kuten sanottu, elämme aikaa, jolloin kaikesta on oltava suunnitelma, ja sitten ollaan tyytyväisiä. Siksi vastaan edellä: ”En osaa sanoa”. - -
(Opettaja 5, opettaa yläkoulussa)

Tukee opetusta, mutta onko sille kuitenkaan käyttäjiä?
(Opettaja 6, opettaa alakoulussa)

Teemme arjessa paljon eri kulttuurin saralla olevia projekteja.
(Opettaja 9, opettaa alakoulussa)

Myönteisesti kulttuurikasvatussuunnitelman tarpeellisuuteen vastanneista opettajista 32 vastaajaa perusteli vastaustaan. Perusteluissa korostui suunnitelman rooli opettajan käytännön työtä helpottavana resurssina, niin taloudellisena kuin henkisenäkin:

Varmistaisi asian huomioimisen koulun arjessa.
(Opettaja 22, opettaa alakoulussa)

Suunnitelmallisuus jäsentää opetusta ja antaa kenties myös taloudellisia raameja osallistua - -
(Opettaja 29, opettaa eri luokka-asteilla)

On helpompi suunnitella omaa työtään, jos on olemassa suuntaviivoja kunnan kulttuurikasvatuksen mahdollisuuksista. Uusi Ops korostaa luokkahuoneesta ulos oppimaan.
(Opettaja 42, opettaa alakoulussa)

Kulttuurikasvatuksen suunnitelma loisi raamit myös alueelliselle yhteistyölle - -
Hyvä olisi koota kulttuurikasvatus osaksi uudistuvaa opsia.
(Opettaja 46, opettaa eri luokka-asteilla)

Olisi hyvä, että asiaan erikoistuneet tuovat oman alansa esille. Näkökulma on erilainen kuin oman opettajan. Tulee siis kaksi näkökulmaa esille.
(Opettaja 60, opettaa alakoulussa)

Tasa-arvoisuus- ja saavutettavuuskysymykset nousivat vahvasti esiin:

Kaikille mahdollisuus kokea kulttuuria, ei ehkä itsestäänselvyys kotona. Kulttuuri kasvattaa, tuo elämyksiä. Voi tuottaa itse. Yhdessä tekeminen ja kokeminen. - -
(Opettaja 27, opettaa alakoulussa)

Kaikki olisivat siten samalla viivalla riippumatta koulusta.
(Opettaja 48, opettaa eri luokka-asteilla)

Myös monipuolisuutta, käytännönläheisyyttä sekä suunnitelman nivoutumista opetussuunnitelmaan korostettiin:

Olisi hienoa ja virkistävää osata paremmin hyödyntää koulun ulkopuolisia mahdollisuuksia kuitenkin niin, että ne eivät olisi pelkästään lisänä vaan tukisivat opetussuunnitelman sisältöjä.
(Opettaja 16, opettaa yläkoulussa)

Olisi varmaankin hyvä olla. Kuopion malli hyvä: joka luokka-asteella omansa. Tulee käytyä monipuolisesti kulttuurin kirjo läpi peruskoulussa.
(Opettaja 24, opettaa alakoulussa)

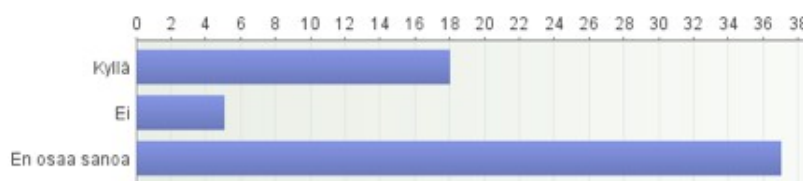
Kyllä, mutta riittävän ruohonjuuritasolla oleva.
(Opettaja 40, opettaa alakoulussa)

Kyselyssä kysyttiin myös ”Onko opettamassasi kunnassa voimassa kulttuurikasvatussuunnitelma?”. Yhteensä kysymykseen vastasivat kaikki kyselyyn vastanneet. Kunnan kulttuurikasvatussuunnitelma korreloi tilastollisesti merkittävällä tavalla kokemukseen sen tarpeellisuudesta. Kulttuurikasvatussuunnitelman olemassaoloon kunnassa vastasi myönteisesti 18 vastaajaa, joista kaikki vastasivat myönteisesti myös kysymykseen ”Tarvitaanko opetuskuntaasi mielestäsi kulttuurikasvatussuunnitelma?”. Kielteisesti kysymykseen vastasi 5 vastaajaa, joista 4 vastasi, että kuntaan tarvitaan kulttuurikasvatussuunnitelma, yksi ei osannut sanoa. Oman opetuskunnan kulttuurikasvatussuunnitelman mahdollisesta olemassaolosta ei osannut sanoa 37 vastaajaa. Heistä 25 oli sitä mieltä, että kuntaan tarvitaan kulttuurikasvatussuunnitelma, 3 vastasi, että kuntaan ei tarvita kulttuurikasvatussuunnitelmaa ja 8 vastaajaa ei osannut sanoa. 1 vastaaja ei vastannut kysymykseen kulttuurikasvatussuunnitelman tarpeellisuudesta opetuskunnassa.

Diagrammi 4

Onko opettamassasi kunnassa voimassa kulttuurikasvatussuunnitelma?

Vastaajien määrä: 60

Toteutettu Webropolin avulla

Kärjistetysti sanottuna kyselyyn vastanneet eivät tiedä, onko kunnassa kulttuurikasvatussuunnitelmaa, mutta ovat sitä mieltä, että sellainen tarvitaan. Mutta millainen kulttuurikasvatussuunnitelma on sellainen, josta ei tiedetä tai tiedoteta? Miksi kulttuurikasvatussuunnitelma ylipäänsä koetaan tarpeelliseksi, jos sen tämänhetkisestä tilasta ja olemassaolosta ei tiedetä? Tarvitaanko - vastaajia lainatakseni - ”paperia jossakin kaapissa” vai sopsisiko kulttuurikasvatussuunnitelmaksi ”riittävän ruohonjuuritasolla oleva” kunnan oma Kulttuuripolku tai vastaava?

Kysymykset johtavat yhä syvemmälle käsiteviidakkoon ja vaativat vastausta kysymykseen: mikä on kulttuurikasvatussuunnitelma? Kyselyssä olisi ehdottomasti pitänyt pyytää vastaajat määrittelemään paitsi kulttuurikasvatus, myös kulttuurikasvatussuunnitelma. Nyt ei aineistosta voi päätellä kuinka vastaajat ymmärtävät kulttuurikasvatussuunnitelman viittauskohteen. Minulle aineiston analysoijana ja tulkitsijana jäi tunne, että vastaajat koodasivat kulttuurikasvatussuunnitelma-käsitteeseen täysin erilaisia merkityksiä. Luulen tämän kuvastavan kenttää laajemmaltikin - kulttuurikasvatussuunnitelma-käsitteen sisältö ja näkökulma vaihtelee runsaasti määrittelijöittäin.

Mielenkiintoisena seikkana aineistosta nousi esiin myös se, että iso osa sellaisten kuntien vastaajista, joiden kunnassa on voimassa kulttuurikasvatussuunnitelma, ei sitä tiennyt. 1 kuopiolainen vastasi, että kunnassa ei ole kulttuurikasvatussuunnitelmaa, ja sen olemassaolosta ei osannut sanoa 5 kuopiolaista ja 2 iisalmelaista vastaajaa. Kulttuurikasvatussuunnitelmasta tiesi 4 kuopiolaista ja 6 iisalmelaista vastaajaa.

Koska aineiston otanta on niin pieni, sen yleistämiseen pitää kuitenkin suhtautua hyvin varovaisesti. Esimerkiksi kuopiolaisissa vastaajissa oli yksityisten koulujen edustajia sekä uusia kuopiolaisia opettajia kuntaliitosten myötä tai muuten. 10 kuopiolaisesta vastaajasta jopa 3 opettajaa opetti yksityisessä koulussa. Heistä kaikki vastasivat ”En osaa sanoa” kulttuurikasvatussuunnitelman olemassaolosta opetuskunnassa. Lisälmen kulttuurikasvatusohjelma puolestaan on rakennettu hiljattain, keväällä 2014, joten se saattaa olla paikallisilla opettajilla paremmassa muistissa kuin Kulttuuripolku Kuopiossa. Toisaalta ei välttämättä myöskään ole täysin selvää, että Kulttuuripolku tai muu vastaava kulttuurikasvatusohjelma ja kulttuurikasvatussuunnitelma mielletään toisiinsa, on todennäköistä, että osa opettajista tietää kuntansa kulttuuripolusta tai vastaavasta, mutta ei välttämättä tiedä, onko se kulttuurikasvatussuunnitelma.

Myös Rautalammilla (2 myönteistä vastausta), Siilinjärvellä (2 myönteistä vastausta), Varkaudessa (2 myönteistä vastausta), Leppävirralla (1 myönteinen vastaus) sekä Sonkajärvellä (1 myönteinen vastaus) vastattiin olevan voimassa kulttuurikasvatussuunnitelma. Näistä ei tosin ainakaan vielä ole mainintaa kulttuurikasvatussuunnitelmat kokoavalla Internet-sivulla (<http://lastenkulttuuri.fi/index.php/fi/kulttuuripolut>). Käsittelen tilannetta näillä alueilla myöhemmin opinnäytetyössäni.

5.2.3. Kulttuurin vierailukäynnit nyt ja tulevaisuudessa

Opetussuunnitelman perusteiden ja sitä myötä myös paikallisten opetussuunnitelmien muuttuessa halusin kartoittaa, miten vastaajat näkevät sen vaikuttavan kulttuurikäyntien määrään omassa koulussa. Taustoittavana kysymyksenä tiedustelin Pohjois-Savon kulttuurikohteissa vierailua sekä taide- ja kulttuurisisältöistä työpajatoimintaa. Lisäksi kysyin, ovatko vierailukäynnit tukeneet opetussuunnitelmaa. Luon lyhyen katsauksen tässä alaluvussa myös näihin kysymyksiin, mutta pääpaino käsittelyssä on kulttuurin vierailukäynneistä tulevaisuuden koulussa.

Vastaajat toivat esiin monipuolisesti erilaisia vierailuita kulttuurikohteissa sekä kulttuurisisältöistä työpajatoimintaa koululla. Lähestulkoon kaikki vastanneet ovat kokeneet vierailukäyntien tukeneen opetussuunnitelmaa.

Diagrammi 5

Osa ei osannut vastata kysymykseen syystä tai toisesta, esimerkiksi koska vierailut eivät ole olleet tuttuja. Vierailukäyntien yhteydessä monet vastaajista toivat esiin valitsevansa materiaalit, vierailijat ja vierailut ops-lähtöisesti. Vierailut ja opetussuunnitelma kohtaavat kyselyn perusteella sisällöllisesti useilla eri tavoilla: ne monipuolistavat, syventävät ja havainnollistavat opetusta sekä antavat elämyksiä.

Opiskelu on tullut mielenkiintoisemmaksi, elävämmäksi ja toiminnalliseksi
(Opettaja 17, opettaa alakoulussa)

Rikastuttavat opetusta. Konkretisoivat kulttuuriopetusta.
(Opettaja 24, opettaa alakoulussa)

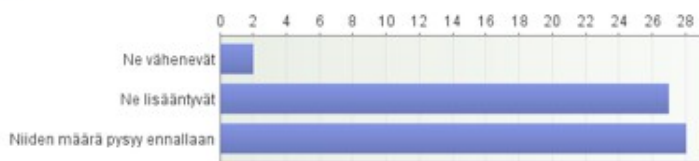
Toteutuu monet tavoitteet: ovat retkiä, liikkumista, motivointia ym.
(Opettaja 37, opettaa esikoulussa)

”Miten uskot uuden opetussuunnitelman vaikuttavan kulttuurikäyntien määrään koulussasi?” -kysymykseen vastasi 57 opettajaa, joista 28 uskoi niiden määrän pysyvän ennallaan, 27 niiden määrän kasvavan ja 2 niiden vähenevän tulevaisuudessa.

Diagrammi 6

Miten uskot uuden opetussuunnitelman vaikuttavan kulttuurikäyntien määrään koulussasi?

Vastaaajien määrä: 57

Toteutettu Webropolin avulla

Kulttuurikäyntien määrän vähenemiseen uskovat opettajat perustelivat näkemystään riittämättömällä rahalla ja ajalla. Kulttuurikäyntien määrän lisääntymiseen uskovista opettajista asiaa perusteli 23 opettajaa. Näissä kohosteisesti nousivat esiin opetussuunnitelmalähtöiset perusteet:

Uusi ops edellyttää yhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa. Koulun on mentävä koulun ulkopuolelle ja oltava avoin paikallisille toimijoille.
(Opettaja 46, opettaa eri luokka-asteille)

Uusi ops ohjaa toiminnallisuuteen ja yhteistoimintaan.
(Opettaja 38, opettaa alakoulussa)

Toivon niin, koska käynnit ovat uuden opsin ajatusmaailmaa lähellä. Learning by doing...
(Opettaja 34, opettaa eri luokka-asteilla)

6 opettajaa kulttuurikäyntien määrän lisääntymiseen uskovista nosti esiin verbin ”toivoa”. Positiivisesta vastauksesta huolimatta heillä oli mahdollisesti epäilyksiä asian toteutumisesta. Monet myös toivat vastauksessaan eksplisiittisesti esiin epäilyksensä sekä tyytymättömyytensä nykytilanteeseen:

On vaikea. Toivon pysyvän ennallaan tai lisääntyvän, sillä kaikki havainnollistaminen on hyväksi.
(Opettaja 23, opettaa lukiossa)

Eivät ne varmaan voi vähetäkään, niitä on niin vähän. Uusi ops edellyttää esim. Laajempaa yhteistyötä toimintaympäristön kanssa. Ehkä se tuo lisää kulttuurikäyntejä ainakin oman kunnan alueella.
(Opettaja 29, opettaa eri luokka-asteilla)

Lähiympäristön kohteita kartoitetaan ja haetaan yhteistyökumppaneita. Rahaa tuskin riittää kauempiin kohteisiin.

(Opettaja 15, opettaa alakoulussa)

Yksi opettaja ei vastannut kulttuurikäyntien määrään tulevaisuudessa, mutta perusteli vastausta silti:

Raha ratkaisee tulevaisuudessakin...Matkat kohteisiin pitkiä/kalliita + pääsymaksut/ohjauskustannukset...
(Opettaja 13, opettaa alakoulussa)

Vastaustaan perusteli 20 opettajaa niistä, jotka uskoivat kulttuurikäyntien määrän säilyvän ennallaan. Perustelut jakautuivat kahtia, enemmistön pessimistisiin huomautuksiin resurssien puutteesta sekä vähemmistön optimismiin ja tyytyväisyyteen nykytilanteesta:

Koska raha ei lisääntyne. Ihan oikeasti: useimmista kouluista ei pääse katsomaan näytelmää, elokuvaa, tanssiteosta tms. ilman kuljetusta ja mistään ei pääse niihin ilman pääsylippuja. Jokin ops-teksti jossain mapissa ei merkitse tässä asiassa yhtään mitään.
(Opettaja 5, opettaa yläkoulussa)

Toivottavasti eivät ainakaan vähene. Tuntuu vaan olevan niin monta toteutettavaa asiaa uudessa OPS:ssa, että tiukkaa tekee selvitä kaikesta.
(Opettaja 56, opettaa alakoulussa)

Olemme kulttuuripitäjä jossa taiteen arvostus on hyvissä kantimissa.
(Opettaja 9, opettaa alakoulussa)

Meillä on huomioitu jo paljon paikallista taidetta, mutta voi se lisääntyäkin.
(Opettaja 57, opettaa esikoulussa)

Monissa perusteluissa tuotiin esiin asioiden säilyminen ennallaan uudesta opsista huolimatta.

Kohteet, mahdollisuudet ja matkat ovat samat kuin ennenkin.
(Opettaja 3, opettaa alakoulussa)

Kyse on kuitenkin asenteista, ei opsista, jonka suunta on tosin oikea.
(Opettaja 30, opettaa yläkoulussa)

Raha ei lisäännny uuden opsin myötä.
(Opettaja 27, opettaa alakoulussa)

5.2.4. It's all about money - harvoin toiveet toteutuu?

Avoimella kysymyksellä kysyin ”Mitä toivot koulusi kulttuurikasvatukselta niin että se tukisi mahdollisimman hyvin opetussuunnitelmaa ja kulttuurin tasa-arvoista saavutettavuutta?” Vastauksia oli yhteensä 49. Aineistoanalyysia ennen kartoitan vastaajien toiveita kulttuurikasvatukselle sanapilvellä, joka kuvasti hyvin opettajien vastauksia. Yleisin toive ”rahaa”-sana toistui kuudessa vastauksessa, ”vierailijoita”-sana viidessä vastauksessa, ”työpajoja” ja ”monipuolisesti” neljässä vastauksessa.

aikana alakoulun apuna busseihin edullisuutta elokuviin
 enemmän erilaisia etsiä helposti historiaan ilman johonkin
 joissa jokin jonka jotain jotka joulu jussin kaikkea
 kaikkien kanssa katsomaan kertaa kirjasto kohteisiin
 kokonaistaideteos konsertteja kouluilla koulujen koululla
 koululle koulun koulutasolla kouluun kulttuuri kulttuuria
 kulttuurikohteisiin kulttuurin kyllä laajaa liikaa luonnollisesti
 mahdollistaisi meillä monipuolisesti niitä olisi
 oppilaille osallistua paljon piristysruiske pitäisi
 projekteja päästä rahaa rahoitusta sisällyttää
 suunnittelussa taloudellisia tapahtumiin teatteriesityksiä
 teatteriin teatterit tietysti tilata toisiinsa toivon toteutettavissa
 työpajoja tärkeä uusia vaikka vierailijoita voisi
 vuosittain yhdessä yhteistyötä ylä-savon

Vastaajat toivoivat rahoitusta, joka mahdollistaisi monipuolisen kulttuuriin tutustumisen: kulttuurivierailut ja kouluvierailijat omalla koululla, erilaiset projektit ja työpajat.

Kulttuuri monipuolisesti tutuksi, rahaa käynteihin täältä periferiasta.
 (Opettaja 19, opettaa alakoulussa)

Rahoitusta! Se mahdollistaisi laajemminkin tutustumisen erilaisiin kulttuurikohteisiin ja -tapahtumiin.
 (Opettaja 43, opettaa yläkoulussa)

Painotuksia vuosiluokittain. Vierailevia pajapitäjiä, mm. Lastu, tanssipaja... Vierailukohteita, esim. museot. Yli oppiainerajojen menemistä, taiteen nivoutuisivat toisiinsa.
 (Opettaja 24, opettaa alakoulussa)

Erilaisia esityksiä, työpajoja, teemapäiviä, kulttuuripolkuja, joita olisi helppo nivoa koulun arkeen ja ajankohtaan. Ei tarvitsisi aina olla mitään suurta- -
(Opettaja 47, opettaa eri luokka-asteilla)

Monipuolisuuden lisäksi nostettiin esiin myös (rahoituksen) jatkuvuus, suunnitelmallisuus, saavutettavuus ja yhteistyö:

Sitä, että kulttuurikasvatus olisi kunnassa yhdenmukaista ja jotkut toiminnot olisivat vuosittain jonkin luokka-asteen toteutettavissa, ilman että koulutasolla tarvitsee miettiä, miten jokin osa-alue rahoitetaan.
(Opettaja 20, opettaa alakoulussa)

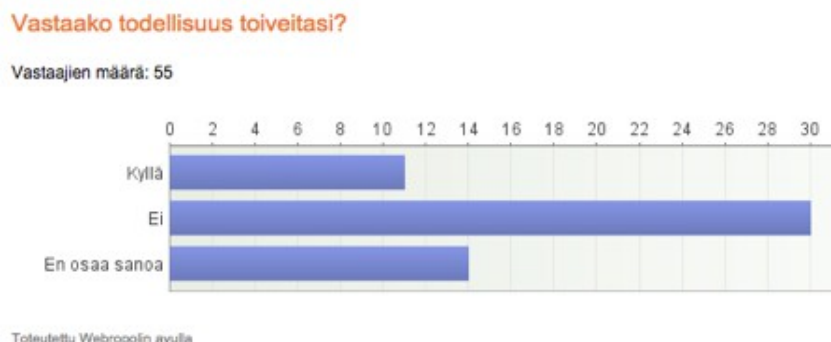
Kulttuurikasvatukseen olisi erillinen määräraha, jonka voisi käyttää opettajien yhdessä suunnittelemiin ja oppilaita kiinnostaviin projekteihin. Tärkeää olisi, että aina ei pysyttäisi vanhoissa tutuissa kuopissa vaan että kokeeltaisiin uutta ja erilaista, sillä kulttuuri on kovin laaja käsite.
(Opettaja 30, opettaa yläkoulussa)

Tulisi olla helposti saavutettavissa, tasapuolista (myös kyläkouluille), tasokkaita ammattilaisia avuksi, toteutus voisi tapahtua yhdessä jaksossa esim. leirikoulun aikana.
(Opettaja 53, opettaa alakoulussa)

Laajaa yhteistyötä paikallisyhdistysten - - kanssa. Yhteistyötä esimerkiksi monialaisten kokonaisuuksien suunnittelussa. Laajempaa ja pitkäkestoisempaa toimintaa (esim. viikon kokonaisuus monialaisissa opinnoissa) yhteistyössä muiden kanssa.
(Opettaja 46, opettaa eri luokka-asteilla)

Seuraavassa kysymyksessä kysyttiin toiveiden toteutumista. Vastauksia kysymykseen tuli yhteensä 55 eli enemmän kuin varsinaiseen toiveita kartoittavaan kysymykseen. Vastaajista suurin osa vastasi, ettei todellisuus vastaa toiveita. Vastausta perusteli 38 vastaajaa, joista 28 oli vastannut toiveiden ja todellisuuden vastaavuuteen "ei", 4 "en osaa sanoa" ja 6 "kyllä".

Diagrammi 7

Rahoitus koettiin suurimmaksi syyksi siihen, etteivät kulttuurikasvatuksen toiveet toteudu kouluissa. Myös muut resurssit, kuten aika, tarjonta, energia sekä asenteet ja arvostukset nostettiin esiin selittävinä tekijöinä.

Kulttuurikasvatus on sirpaleista ja resurssit ovat puutteellisia. Samoin on otettava huomioon, että kaiken normaalin sisällön lisäksi koulua veloitetaan olemaan mukana kaikenlaisissa muissakin hankkeissa, jotka eivät kuulu normaaliin opiskeluarkeen.

(Opettaja 20, opettaa alakoulussa)

Yksi vastaajista toi esiin, että koska opsissa riittää vielä töitä ja kulttuurikasvatuksen suunnitelma ei ole pakollinen, monet kunnat eivät lähde sitä aktiivisesti tekemään:

- - Kuntien/alueellinen yhteistyö ja voimavarojen kasaaminen auttaisi varmaan saamaan kulttuurikasvatukselle juuret ja siivet - -
(Opettaja 46, opettaa eri luokka-asteilla)

Kysymyksellä ”Millaisia sisältöjä ja kohteita olisi mielestäsi sisällytettävä kulttuurikasvatussuunnitelmaan?” halusin hyödyntää opettajien ideoita, paikallistuntemusta ja pedagogista asiantuntemusta sekä osallistaa ja sitouttaa heitä kulttuurikasvatussuunnitelmatyöhön. Vastauksia tuli yhteensä 39 kappaletta, ja ne vaihtelivat runsaasti vastaajan omasta näkökulmasta riippuen. Kulttuurin monipuolisuus oli useimmiten mainittu näkökulma kulttuurikasvatussuunnitelman rakentamiseen liittyen.

Monipuolisesti kaikki taiteen alat mukana ja oppilaat itse ideoimaan mieleisiään sisältöjä.

(Opettaja 14, opettaa yläkoulussa)

Käsitteen "kulttuuri" laaja ymmärtäminen. Sen alakäsitteiden, kuten perinne, taide, viihde (...) ymmärtäminen. Omien kulttuurituotteiden luominen. Monikulttuuristen kokemusten hankkiminen. Oman kulttuuri-identiteetin pohtiminen. Tutustuminen kokonaisteoksiin, jotka laajentavat ja myös kyseenalaistavat oppilaan sen hetkistä kulttuurituotteiden palettia. - Mielestäni kulttuurikasvatussuunnitelman olisi syytä sopia yhdelle A4-sivulle. On tarkoituskin, että kukin opettaja operationaalistaa sen esim. opetusryhmän tarpeisiin omista painotuksistaan käsin. Vaihtoehtoisesti voisi olla kaksikin eri sivua: opettajan ja oppilaan suunnitelmat.

(Opettaja 5, opettaa yläkoulussa)

Vuosittaiset projektit eri luokka-asteille, rahoitus, vastuuhenkilöt

(Opettaja 25, opettaa alakoulussa)

Kulttuurikohteisiin tutustuminen ja niissä työskentely. Kulttuuripalvelut ja kulttuurin ammattilaisten työhön tutustuminen ja kulttuurin merkityksen avaaminen kaikkienkin.

(Opettaja 33, opettaa eri luokka-asteilla)

Paikallisia erityispiirteitä ja omaa luovuutta tukevaa toiminnallisuutta.

(Opettaja 20, opettaa alakoulussa)

Helposti saavutettavia asioita, valmiiksi mietittyjä sisältöjä - silloin ne tulisivat osaksi koulun arkea.

(Opettaja 22, opettaa alakoulussa)

Monissa vastauksissa oli konkreettisia esimerkkikohteita ja -sisältöjä:

Ihmisen juuret, menneisyys ja se, miten on tultu tähän päivään. Elämyksellinen lähtökohta ihmisen elämään, hyviä monialaisia kokonaisuuksia olisi esimerkiksi "Minä ja muut- oman nimen merkitys, mistä nimet tulevat ja mitä ne tarkoittavat, miksi olen juuri minä, missä asun ja millaiseksi toivon tulevaisuuteni" oppilaat voisivat kartoittaa omaa lähihistoriaansa kotien ja perheitten avulla, tuoda kouluun omaan kulttuuriinsa kuuluvia merkittäviä esineitä, valokuvia, muistoja. Taiteilija Anna Wildrosen ohjaamana tai hänen tekniikkaansa hyödyntäen jokainen voisi tehdä "Elämänsä säilytysrasian", kirjoittaa omaa tarinaansa omasta elämästään ja dokumentoida tekemisiään. Samoin voisi koota lasten kanssa oman paikkakunnan kuvia lasten näkökulmasta. Ja lähteä kokoamaan pitempää kokonaisuutta valokuvien ja paikkojen pohjalta. - -

(Opettaja 46, opettaa eri luokka-asteilla)

Ylemmille koululuokille pitäisi ehdottomasti saada edes yksi kaupunginteatterivierailu.

(Opettaja 29, opettaa eri luokka-asteilla)

Museokäynnit Rautalammella ja Kuopion taidemuseossa tietyin luokka-astein 5.- ja 6. luokalla

(Opettaja 4, opettaa alakoulussa)

Kysymykseen ”Millaista apua ja tukea kaipaavat, että kulttuurikasvatussuunnitelma voisi syntyä ja elää koulun toiminnassa?” tuli vastauksia 59 kappaletta. Avoimiin vastauksiin tuli seuraavanlaisia vastauksia:

rahaa matkoihin ja lippuihin
 kaikki käy
 verkostoitumista esim. sähköisesti, eri kuntien yhteistyötä
 rahaa
 käytännön apua järjestelyihin
 rahaa
 riittävät resurssit (rahaa)
 rahaa lippuihin ja matkakuluihin

Eniten tukea kaivattiin työpajavierailuiden, yhteistyökumppaneiden ja materiaalien muodossa. Näiden mahdollistajana, opettajien ja taiteilijoiden välissä, olisi tuottajan menevä aukko. Sellaisen työllistäminen kuntaorganisaatioon on paitsi resurssikysymys, myös arvokysymys. Elämmekö yhä jatkossakin lastemme kustannuksella, tinkien lasten kulttuurisista oikeuksista?

Diagrammi 8

Millaista apua ja tukea kaipaavat, että kulttuurikasvatussuunnitelma voisi syntyä ja elää koulun toiminnassa?

Vastaajien määrä: 59

4 KULTTUURIKASVATUSSUUNNITELMAN KÄTILÖNÄ – MAHDOLLISUUKSISTA ELÄVÄÄN SUUNNITELMAAN

Kulttuurikasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä kunnan koulujen sekä kulttuuri- ja taidealan toimijoiden kesken; kun kulttuurikasvatussuunnitelma yhdistää laajaa joukkoa opetus- ja kulttuurialan toimijoita, myös heidän arvonsa henkilöstöressurssina

on laaja. Tavoitteena on, että kulttuurikasvatussuunnitelma liitetään osaksi kunnan omaa opetussuunnitelmaa, jolloin kunta sitoutuu sen toteuttamiseen ja rahoittamiseen.(kulttuurikasvatussuunnitelma.fi)

Kulttuurikasvatussuunnitelman synnyttämisessä on olennaista innostaa ja saada aikaan positiivinen tahtotila sen tärkeydestä (Rossi 2015). Kun se on herätetty, resurssit suunnitelmaan kyllä löytyvät. Näkemykseni mukaan kulttuurikasvatussuunnitelma on enemmän tahto- kuin rahakysymys, sillä muodoltaan joustavana ja paikallisista resursseista lähtevänä se voi olla melkein mitä vain, kuten kulttuuri itsessäänkin.

Kulttuurikasvatusta toteutetaan nyt monissa kunnissa opettajan ja koulun resursseista riippuen, mahdollisuuksien mukaan. Vaikka kulttuurikasvatussuunnitelma mainitaan uusissa, syksyllä 2016 käyttöön tulevissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa, ei se riitä muuttamaan tilannetta. Niin kauan kuin kulttuurikasvatussuunnitelma ei ole lakisääteinen, on kuntia, joissa ei ole kulttuurikasvatussuunnitelmaa. Jos kulttuurikasvatussuunnitelma halutaan todella saada jokaiseen kuntaan, tulee sitä vaatia valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteissa koulujen opetussuunnitelmia velvoittavana.

Ehdotuksessa lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi kulttuurikasvatus määritellään näin:

Kulttuurikasvatus on ihmiskunnan yhteisen maailmanperinnön, eurooppalaisen, suomalaisen kansallisen, paikallisen ja lapsen omaan etniseen tai kulttuuriseen taustaan ja ympäristöön kytkeytyvän kulttuuriperinnön välittämistä. Taide ja kulttuuriperintömme sekä lasten oma kulttuuri ovat lapsille ja nuorille kuuluvia rikkauksia, joista heidän tulee saada nauttia ja joihin heillä on oikeus.
(Ehdotus lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi 2014, 25)

Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus on lapsia ja nuoria koskeva perusoikeus, ja se tulee huomioida kaikissa kuntien kulttuurin toimintaohjelmissa sekä myös yleisluontoisemmissa toimintastrategioissa. Paikallisiin kulttuurisiin olosuhteisiin pohjautuvan kulttuurikasvatussuunnitelman avulla voidaan taata kaikille lapsille ja nuorille tutustuminen oman asuinpaikan taiteeseen ja kulttuuriperintöön. (Ehdotus lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi 2014, 17.)

Kuopio ja Iisalmi ovat tällä hetkellä ainoita kuntia Pohjois-Savossa, joissa on voimassa kulttuurikasvatussuunnitelma. Yhteensä Pohjois-Savo koostuu 19 kunnasta, joista kaupunkeja on 6. Kulttuuripalvelut ovat keskittyneet pääasiassa Kuopioon, jossa toimii kolme valtionosuusmuseota², kaksi valtionosuusteatteria ja maakunnan ainoa valtionosuusorkesteri. Väkiluvultaan Pohjois-Savo on maan kuudenneksi suurin maakunta. Kaupunkimaisten Kuopion, Varkauden ja Iisalmen ulkopuolella maakunta on suurelta osin maaseutumaista.

Alueella toimii neljä kulttuurin aluekeskusta, jotka toteuttivat syys-lokakuussa 2014 KULMA-hankkeen, jolla mallinnettiin kulttuuripolkuja niille alueille, mistä on pitkä matka kulttuurilaitoksiin. Lapinlahtelainen lastenkulttuurin aluekeskus, Lastenkulttuurikeskus Lastu on rakentanut koko maakuntaa varten myös neljä kulttuuripolkua. Nämä ovat enemmänkin kulttuurikasvatuksen tueksi sopivia materiaalipaketteja, eivät sellaisenaan valmis Kulttuuripolku, jossa lähdettäisiin paikallistason mahdollisuuksista kulttuurikasvatuksessa.

Myös Lastenkulttuurikeskus Versolla on työn alla seutukunnallinen kulttuurikasvatussuunnitelma Varkaudessa, Leppävirralla ja muualla Keski-Savossa osana valtakunnallisen Kulttuurivoltti-hankkeen alueellista kehittämiskokeilua (Kulttuurikasvatus osana Keski-Savon seudullista OPS:ia). Niin ikään Ylä-Savon kunnissa on työn alla kulttuurikasvatussuunnitelmat Tehhään yhdessä -hankkeen myötä (Tehhään yhdessä -hanke/kulttuurikasvatus). Myös Sisä-Savossa työstetään kulttuurikasvatussuunnitelmaa.

4.1. Kuopion kulttuurikasvatusohjelman mahdollisuudet paikallisten kulttuurikasvatussuunnitelmien luomisessa

Kuopion kaupungin koulutuspalvelukeskus, kulttuuripalvelukeskus ja vapaa-ajankeskus käynnistivät keväällä 2007 Aktiivinen lapsuus ja nuoruus Kuopiossa -hankkeen, jonka tavoitteena oli aktivoida lapsia ja nuoria kulttuurin ja liikunnan avulla

² Vuonna 2016 neljä, kun Kuopiossa sijaitseva Suomen ortodoksinen kirkkomuseo RIISA hyväksyttiin valtionosuuden piiriin.

kaikissa kuopiolaisissa kouluissa. Hankkeeseen kuului kaksi ohjelmakokonaisuutta, Kulttuuripolku ja Liikuntapolku.

Tällä hetkellä Kulttuuripolku on viety opintosuunnitelmiin koko Kuopion kaupungin alueella. Osa toiminnasta on kouluissa tapahtuvaa, ja osassa koululaiset vierailevat Kuopion kaupungin kulttuuri- ja taidelaitoksissa. Ohjelmakokonaisuuteen kuuluu yhdeksän kulttuuri- ja taidekasvatuspolkua, joihin tuhannet lapset ja kokonaiset luokat ovat osallistuneet eri puolilla Kuopiota. Ohjelmassa on tehty yhteistyötä opettajien sekä kulttuurilaitosten kanssa: järjestetty kouluvierailuja, kulttuurikylvetyksiä ja kulttuurivierailuita. Kulttuurivierailuiden ja -tapahtumien lisäksi eri alojen taidekasvattajat ovat kiertäneet kouluissa ja osin myös päivähoidossa.

Kulttuuripolut on suunniteltu luokka-asteittain, oppimistavoitteet ovat paitsi sisällöllisiä, myös sosiaalisia ja vuorovaikutuksellisia. Samalla kun tutustutaan tiettyyn kulttuurin alaan, opetellaan myös yhdessä tekemisen, luovuuden sekä itseilmaisun taitoja. Ohessa perusopetuksen Kulttuuripolkusuunnitelma, jonka tuon esiin esimerkinomaisesti: tällainenkin voi Kulttuuripolku olla. Toisaalta esittelen Kuopion kulttuuripolkua myös siitä syystä, että rakennan samankaltaiselle pohjalle seuraavassa luvussa listan joidenkin pohjoissavolaisten kuntien mahdollisista kulttuuripoluista.

Kuopion kulttuuripolku, luokat 1-9

Luokka-aste	Polku	Kohde	Sisältö	Päämäärä
1. luokka	Kirjastopolku	Kuopion kaupunginkirjasto - Pohjois-Savon maakuntakirjasto: pääkirjasto ja lähikirjastot	Vierailu pääkirjastossa tai lähikirjastossa, esittely ja satu-, leikki- tai lorutuokio	Lukemaan oppimisen tukeminen Sanoilla leikkittelyyn ja mielikuvituksen käyttöön Kirjaston käytön opetteleminen
2. luokka	Taidepolku	Kuopion taidemuseo	Tutustuminen opettajan johdolla perusnäyttelyyn ja tehtävät	Esteettisen analysoinnin ja tulkinnan kyvyn tukeminen
3. luokka	Museopolku	Kuopion museo Kuopion korttelimuseo RIISA - Suomen ortodoksinen kirkkomuseo	Tutustuminen opettajan johdolla kahden museon perusnäyttelyyn ja tehtävät	Millainen on museo, museoammatit Oman kulttuurin ja alueen ympäristön tunteminen ja arvostus Perinteet kotiseudulla ja Suomessa
4. luokka	Mediapolku	Kino Kuvakukko VB-valokuvakeskus	Elokuva Kino Kuvakukossa, tutustuminen opettajan johdolla VB-valokuvakeskuksen näyttelyyn ja tehtävät	Viestinnän ja mediataidon aihekokonaisuus
5. luokka	Ympäristöpolku	Oman asuin ympäristön kulttuuri- ja luonnonympäristö	Tutustuminen oman alueen kulttuuri- ja luonnonympäristökohteisiin, tehtävät	Oman ympäristön ja sen monimuotoisuuden havainnointi, suojeleminen ja arvostaminen Kierrättämiseen ja kierrätysmateriaalien käyttöön kannustaminen
6. luokka	Tanssipolku		Liikepeli ja tanssipajat	Luova liikunta ja siihen kannustaminen
7. luokka	Musiikkipolku	Kuopion Musiikkikeskus ja kaupunginorkesteri	Kaupunginorkesterin konserttiharjoitukset, Kuopion konservatorion Soitinpolku Musiikkikeskuksessa, artistivierailut koulussa	Orkesteri ja soittimet tutuksi Luovuuteen ja oman musiikillisen polun etsimiseen kannustaminen
8. luokka	Teatteripolku	Kuopion kaupunginteatteri	Kaupunginteatterin harjoitusten seuraaminen ja ilmaisharjoituksia koulussa	Vuorovaikutustaitojen kehittyminen Improvisaatio
9. luokka	K9-kortti	Kuopion ja ympäristön kulttuurilaitokset	Omatoiminen kulttuuripalveluiden käyttö	Aktiivisuuteen kannustaminen Kynnys lähteä aikuisenakin kulttuurin pariin pienenee

Kuopion kulttuuripolku luo monia mahdollisuuksia kulttuurikasvatukseen myös muille maakunnan kunnille. Esimerkiksi K9-kortti yhdistää useita kuntia Pohjois-Savossa, ja

Kuopion kulttuuritoimijat järjestävät vuosittain myös maakunnan opettajille avointa koulutusta kulttuurikasvatukseen ja alueellisiin kulttuurilaitoksiin. Kuopion kulttuuritoimijat valmistavat myös kaikille avointa materiaalia opetuksen tueksi, jonka avulla kulttuurikokemusta voi pohjustaa, käsitellä ja purkaa. Materiaaleihin kuuluu sekä kulttuurilaitosvierailuja varten tehtyjä syventäviä tehtäväpaketteja että ns. menetelmäoppaita, joita voi hyödyntää omassa koulussa pidettävissä työpajoissa. Myös Kuopion museot ovat avoimia kaikille alle 18-vuotiaille, tuli asiakasryhmä sitten Kuopiosta, muualta maakunnasta tai vieläkin kauempaa. Kuljetuskustannukset voivat kuitenkin muodostua ongelmaksi, jos kunta ei ole sitoutunut kulttuurikasvatussuunnitelmaan myös budjeteissa.

4.2. Mahdolliset kulttuuripolkukohteet kehittämiskunnissa

Aloitin kulttuuripolkukohteiden kartoittamisen käymällä läpi paikkakuntien opettajien vastaukset paikkakunnilla sijaitsevista kulttuurikohteista ja -ympäristöistä. Käytin myös Kuopion kulttuurihistoriallisen museon ylläpitämää Pulkka – Pohjois-Savon muisti -Internet-sivustoa ylimääräisenä tietovarantona kartoittaessani mahdollisia kuntien kulttuuripolkukohteita. Lisäksi käytin Lastenkulttuurikeskus Verson Kulttuurivoltti-hankkeessa syntynyttä dokumenttia seudullisesta kulttuurikasvatussuunnitelmasta (Kulttuurikasvatus osana Keski-Savon seudullista OPS:ia) sekä Tehhään yhdessä -hankkeessa syntynyttä mallia kulttuurikasvatusohjelmasta (Tehhään yhdessä -hanke/kulttuurikasvatus). Niin ikään sain Kulttuurivoltin työpajassa Suonenjoella 20.1.2016 mahdollisuuden hyödyntää Sisä-Savon tekeillä olevia kulttuurikasvatussuunnitelmia.

Koska useimmat opettajat olivat vierailleet myös lähikuntien ja -kaupunkien kohteissa ryhmiensä kanssa, oletin, ettei kuljetusten järjestäminen ole ainakaan täysin mahdotonta. Laadin mahdollisista kuntien kulttuuripolkukohteista listan, johon otin mukaan paikkakunnan kohteiden lisäksi valikoiden joitakin lähialueiden kohteita (liite 4). Lisäksi otin mukaan joitakin muualla kulttuuripolkuihin sisältyviä paikkaan sitomattomia resursseja, kuten materiaalipaketteja.

Muodoltaan lista noudattaa Kuopion kulttuuripolkua. Laadin listan niistä kunnista, joista kyselyyni vastattiin. Kyselyyni vastattiin Siilinjärveltä, Vieremältä, Kiuruvedeltä, Varkaudesta, Vesannolta, Rautalammilta, Lapinlahdelta, Juankoskelta, Sonkajärveltä, Tuusniemeltä, Leppävirralta ja Tervosta sekä lisalmesta ja Kuopiosta. Kuopiosta ja lisalmesta en kuitenkaan laatinut omaa listaa, koska niissä on jo toimiva kulttuurikasvatussuunnitelma.

Lista on toistaiseksi täysin sitomatta käytäntöön eli sen on luonut kuntien ulkopuolinen kulttuurituottaja vain pienellä kentän osallistamisella eikä mahdollisuuksia sisältöjen käyttöönottoon ole kartoitettu yhteistyökumppaneiden tai kunnan talouden puolelta ollenkaan. Listat eivät missään nimessä ole kattavia, vaan tehty valikoiden ja epätäydellisellä tietämyksellä kuntien kulttuuritarjonnasta, ja varmasti oikeat suunnitelmat tehtäisiin eri tavalla. Tein tietoisesti listoista omat versioni aineiston (joidenkin kuntien suunnitelmaluonnokset ja kyselyni tuottamat vastaukset) perusteella enkä välttämättä ollut kaikessa uskollinen aineistoille, koska en halunnut aiheuttaa ähkyä lukijalle ja toisaalta halusin myös antaa oman kontribuutioni suunnitelmatyöhön. On todennäköistä, että listat eivät tuo paikallisille miljoonakaan uutta, ja ne saattavat jopa olla hupsuja ja vääriä.

Listan tavoitteena on auttaa näkemään kulttuurikasvatuksen mahdollisuudet: herättää huomaamaan, että kyse ei ole mistään mystisestä, ei välttämättä kalliista eikä vaikeasta toteuttaa. Todennäköisesti osa listan sisällöistä jo sisältyy vakiintuneesti kunnan koulujen kulttuurikasvatukseen. Tarkoituksena on auttaa näkemään kulttuurikasvatussuunnitelma kunnan yhteisenä voimavarana ja opetussuunnitelman työrukkasena, ei ylimääräisenä kuormituksena eikä toisaalta myöskään kuorutteena. "Tätähän meillä jo tehdään, miksei samalla tehtäisi siitä suunnitelmallista, systemaattista ja säännöllistä?"-on listojen tekemistä ohjannut ajatukseni.

5 LOPUKSI

Tässä luvussa vedän yhteen kyselyn tulokset ja asetan jatkotutkimusideoita. Tämän opinnäytetyön tuottaman tiedon tavoitteena oli luoda edellytyksiä

kulttuurikasvatustyölle maakunnassa. Opettajat ja heidän näkemyksensä opetuskunnan kulttuurikasvatussuunnitelman mahdollisuuksista ja haasteista ovat olleet tämän opinnäytetyön keskiössä. Tässä opinnäytetyössä kulttuurikasvatussuunnitelmat tulivat siis esiin aikuisten linssin kautta. Olen tietoinen siitä, että lasten näkökulma on syytä ottaa huomioon vahvemmin varsinaisessa kulttuurikasvatustyössä ja sen suunnittelussa.

Kyselyn tuottaman tiedon mukaan opettajat koodaavat kulttuurikasvatukseen melko samanlaisia merkityksiä, mutta ymmärrys kulttuurikasvatussuunnitelman viittauskohteesta vaihtelee. Vastaajat arvottivat kulttuurikasvatusta positiivisesti, mikä oli odotettavaa, koska he olivat päättäneet kyselyn vastata.

Kulttuuri ja kulttuurikasvatus nähtiin laajana ja monialaisena ilmiönä, jonka monipuolisuus tulisi ottaa huomioon myös mahdollisella suunnitelman tasolla. Vastaajat eivät tuoneet esiin kulttuurin laaja-alaiseen ymmärtämiseen liittyviä epäilyjä vaan näkivät sen ensisijaisesti positiivisena. Osa vastaajista kuitenkin puhui kulttuurikasvatuksen sirpaleisuudesta mahdollisena haasteena. Itse näkisin, että nämä kaksi asiaa korreloivat voimakkaasti. Kuinka tuoda esiin kulttuuria monipuolisesti opetussuunnitelman ahtaahkoissa puitteissa ilman, että kokonaisuudesta tulee sirpaleinen tai pinnallinen? Kulttuuripolku on tähän väline, mutta ei välttämättä itsessään riittävä. Työskennellessäni Kuopion kaupungin kulttuuripolkukoordinaattorina toteutin useita erilaisia kyselyitä erilaisille kohderyhmille, joiden tavoitteena oli mm. antaa tietoa Kulttuuripolun tunnettuudesta. Vaikka Kulttuuripolun tarkoitteena onkin nivoa kulttuurikäyntejä osaksi isompaa kokonaisuutta ja siten estää niiden irrallisuus, se ei syystä tai toisesta käytännön työssä aina näy tarpeeksi. Kohderyhmille, etenkin koululaisille, mutta myös opettajille, kulttuurikäynnit näyttävät liian usein edelleen irrallisina käyntinä, jotka eivät muodosta heidän näkökulmassaan jatkumoa. Oppilaat hyvin harvoin tietävät olevansa Kulttuuripolulla, kun käyvät esimerkiksi museossa tai teatterissa.

Kulttuurikasvatussuunnitelman olemassaoloon kunnassa vastasi myönteisesti 18 vastaajaa, ja se korreloi vahvasti kokemukseen kulttuurikasvatussuunnitelman tarpeellisuudesta. Osa muista kyselyyn vastaajista ei nähnyt suunnitelmaa tarpeelliseksi, mutta kyselyn tuloksia mahdollisesti vinoutti

kulttuurikasvatussuunnitelma-termin määrittelemättä jättäminen. Aineisto viittasi siihen, että ymmärrys kulttuurikasvatussuunnitelman viittauskohteesta ei ole vielä vakiintunut. Yksi vastaajista viittasi sen pölyyntymiseen "jossakin kaapissa", osa taas tuntui näkevän sen nimenomaan käytäntöä vasten - opettajan ylimääräisenä resurssina ja työvälineenä.

Suuri osa opettajista ei tiennyt, onko omassa kunnassa voimassa kulttuurikasvatussuunnitelma. Tämä päti sekä niihin, jotka työskentelivät kunnassa, jossa ei vielä kulttuurikasvatussuunnitelmaa ollut että niihin, joiden työskentelykunnassa oli voimassaoleva kulttuurikasvatussuunnitelma. Myös tämä viittaa siihen, että kulttuurikasvatussuunnitelma-käsite on yhä epäselvä, eikä tarkkaan tiedetä, mitä se tarkoittaa - mainintaa opetussuunnitelmassa, opetussuunnitelman liitteenä toimitettua erillistä suunnitelmamuotoista paperia vaiko kenties käytännön kulttuurikasvatusohjelmaa tai kulttuuripolkua? Pidän tätä tärkeänä huomiona koko kentän kannalta: kulttuurikasvatustoimijoiden, sekä kulttuuri- että opetusalan, olisi vastattava haasteeseen ja määriteltävä käsite, jotta voisimme aidosti sanoa kulkevamme samalla kulttuuripolulla.

Tämän polun kulkeminen on ollut itselleni merkittävä oppimiskokemus, joka on vahvistanut ammatillista suuntautumistani. Uskon, että eri hallinnon alojen välinen yhteistyö on ottanut vasta ensimmäiset askeleensa yhteisellä polulla. Kulttuurikasvatusta ei voi katsoa vain yhdeltä kentältä käsin, sillä se yhdistää suurta joukkoa erilaisia yhteisöjä ja yksilöitä. Kulttuurikasvatussuunnitelman toimimisen haasteena saattavat vielä olla resurssien lisäksi myös toimijoiden erilaiset toimintakulttuurit. Miten luoda rakenteita ja prosesseja, jotka entistä ketterämmin asettavat eri toimijat samalle polulle? Voisivatko vaikka museo ja koulu sijaita samojen seinien sisällä? Tämä jää pohdittavaksi jatkotutkimuksessa.

Jatkotutkimuksessa olisi syytä käsitellä kulttuurikasvatussuunnitelmia monipuolisemman aineiston avulla. Millä eri tavoilla lapset, heidän vanhempansa ja opettajansa sekä toisaalta kulttuuritoimijat näkevät kulttuurikasvatuksen kouluissa? Miten edistää kulttuurikasvatuksen menetelmiä ja niiden käyttöönottoa kouluissa?

Ehdotukset kulttuurikasvatussuunnitelman sisällöiksi ja kohteiksi vaihtelivat vastaajasta ja paikkakunnasta toiseen, mutta useimmiten mainittiin kulttuurin monipuolisuus ja toiminnallisuus. Rahoitus näyttäytyi koulujen kulttuurikasvatuksen suurimpana haasteena aineiston perusteella. Toiveiden ja todellisuuden välisen epäsuhdan syyksi mainittiin yleisimmin raha. Lisäksi resurssipula, esimerkiksi aika tai henkilökunnan asenteet tuotiin esiin useissa perusteluissa.

LÄHTEET

- Ehdotus lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi*. 2014. Opetus ja kulttuuriministeriön työryhmämuistoja ja selvityksiä 2014:6.
- Flöjt, Anu. 2000. *Tunnetko olevasi osallinen eli mitä osallisuus on?* TUHTI-seminaari Tampereen yliopistossa 27.-28.4.2000. Viitattu 2.1.2016. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sites/default/files/verkkojulkaisut/Flajt_Anu.pdf
- Haavisto, Heli. 2011. Tutkimusraportti Rataan toiminnasta 2008-2011. Oriveden kaupungin kasvatus- ja opetuspalvelut. Viitattu 2.1.2016. http://www.taikalamppu.fi/images/taikalamppu/materiaalit/ratas_tutkimusraportti_2008-2011.pdf
- Hartikainen, Mikko. 2014. *Kulttuurikasvatus uudistuvissa perusopetuksen opetussuunnitelmissa*. Esitys 12.11.2014 Kuopiossa, valtakunnallisessa lastenkulttuurifoorumissa. Viitattu 2.1.2016. http://www.taikalamppu.fi/images/taikalamppu/seminaarit/2014/FOORUMI/mikko_hartikainen.pdf
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. 2004. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Juurola, Leenu & Tornberg, Leena. 2010. *Museo-oppimisympäristön kehittäminen InnoApaja-hankkeessa*. Kristiina Kumpulainen & Leena Krokfors & Lasse Lipponen & Varpu Tissari & Jaakko Hilppö & Antti Rajala. Oppimisen Sillat. Kohti osallistavia oppimisympäristöjä. CICERO Learning, Helsingin yliopisto.
- Kalhama, Pilvi & Kitola, Arja & Walamies, Molla. 2006. *Kulttuurikasvatuksen konteksteja ja määrittelyä*. Pilvi Kalhama & Pekka Vartiainen (toim.) Kulttuurista kasvua. Näkökulmia kulttuurikasvatukseen. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja 10, 2006.
- Kantola, Hanna. 2015. *Kyllä meilläkin on kulttuuria ja taidetta! - Kulttuuripolkuja pieniin kuntiin*. Viitattu 2.1.2016. <http://www.taikalamppu.fi/index.php/fi/blogi/116-blogitekstit/593-2015-05-29-09-54-31>
- Kempainen, Jaana & Vuorio-Palmumaa, Jaana & Sakki, Pauliina. 2015. *Kulttuuripolkujen kuljetukset kolmessa Kymenlaakson kunnassa*. Viitattu 2.1.2016. http://www.kotka.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/kotka/embeds/kotkawwwstructure/24509_Kymenlaakson_kulttuuripolkuja_Kulttuurivoltti-hankkeessa_2015.pdf
- Knuuttila, Seppo. 1996. *Kaiken kattava kulttuuri?* Jari Kupiainen & Erkki Sevänen (toim.) Kulttuurintutkimus. Johdanto. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kultus. 2016. *Mitä on kulttuurikasvatus?* Viitattu 2.1.2016. <http://www.kultus.fi/fi/mita-kulttuurikasvatus-1>

Kulttuurikasvatus osana Keski-Savon seudullista OPS:ia. Viitattu 2.1.2016.

http://www.versoverkko.fi/cms/tiedostot/tiedostopankki/Kulttuurikasvatus_Keski-Savon%20OPS%20muistiot.pdf

Nuorisobarometri. 2013. Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisoasiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja nro 50, Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja nro 50, Julkaisuja (Nuorisotutkimusseura) nro 145 Verkkojulkaisuja (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9227, nro 71

Ojasalo, Katri & Moilanen Teemu & Ritalahti Jarmo. 2009. *Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan*. Helsinki: WSOY.

oSallisuuden jäljillä. 2014. Arja Jämsén & Anne Pyykkönen (toim.) Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014. Opetushallitus, määräykset ja ohjeet 2014:96.

Ropo, Eero. 2008. *Oppimisympäristöt opetuksen ja opiskelun kontekstina*. Päivi Venäläinen (toim.) Kulttuuriperintö ja oppiminen. Suomen museoliiton julkaisuja 58.

Siivonen, Katriina & Kotilainen, Sirkku & Suoninen, Annikka. 2011. *Iloa ja voimaa elämään. Nuorten taiteen tekemisen merkitykset Myrsky-hankkeessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 44.

Sinisalo-Juha, Eeva. 2013. *Työskentely nuorten ryhmien kanssa*. Johanna Krappe & Terttu Parkkinen & Eeva Sinisalo-Juha (toim.) Tavarat taskuissa. Nuorten ryhmäohjauksen taidelähtöisiä menetelmiä. MIMO-projekti 2010-2013. Turku: Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 83 & Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, katsauksia ja aineistoja F19.

Suna, Henrika. 2014. *"Käyn täällä kyllä mieluummin kuin koulussa" Efektin kulttuuriohjelman museokäynnit ja mobiiliopasteen mahdollisuudet*. Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Kulttuurituotannon koulutusohjelma.

Taikalamppu. 2016. *Kulttuuripolut*. Viitattu 2.1.2016.

<http://www.taikalamppu.fi/index.php/fi/kulttuuripolut>

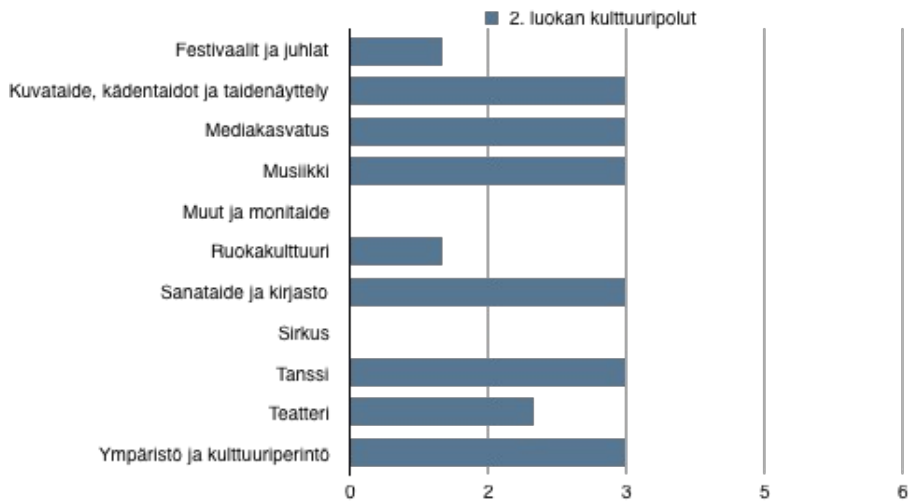
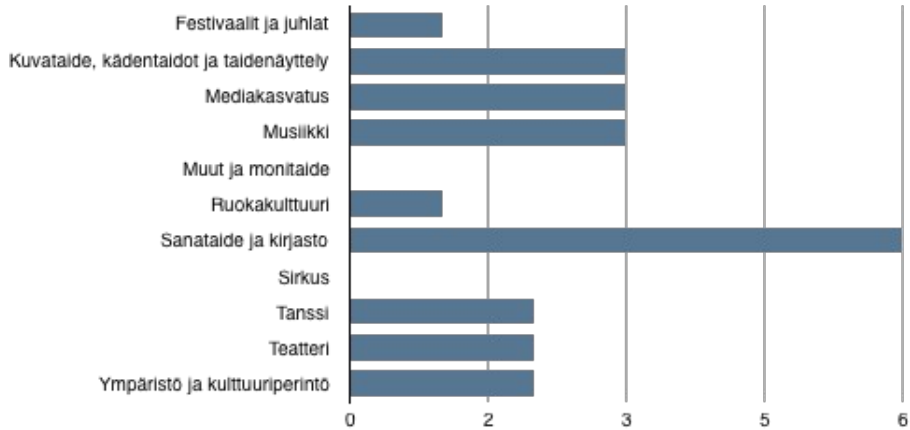
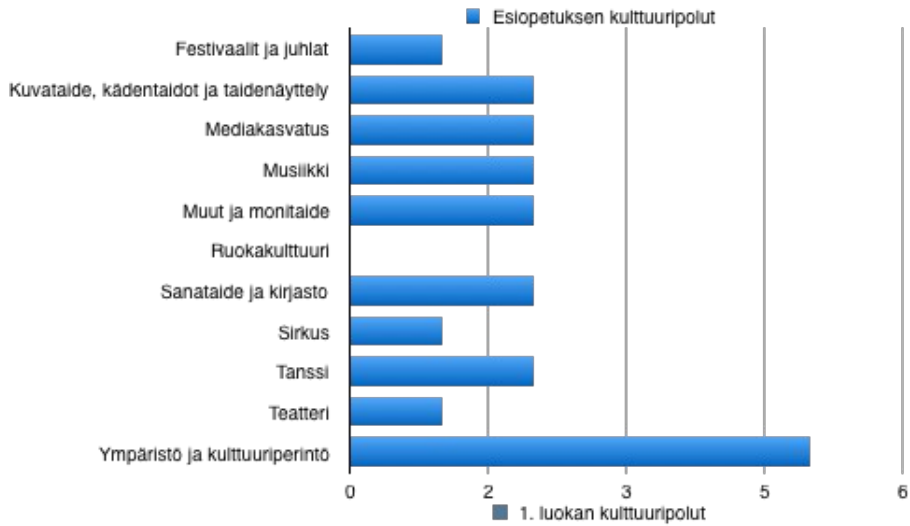
Tehään yhdessä -hanke/kulttuurikasvatus. Viitattu 2.1.2016.

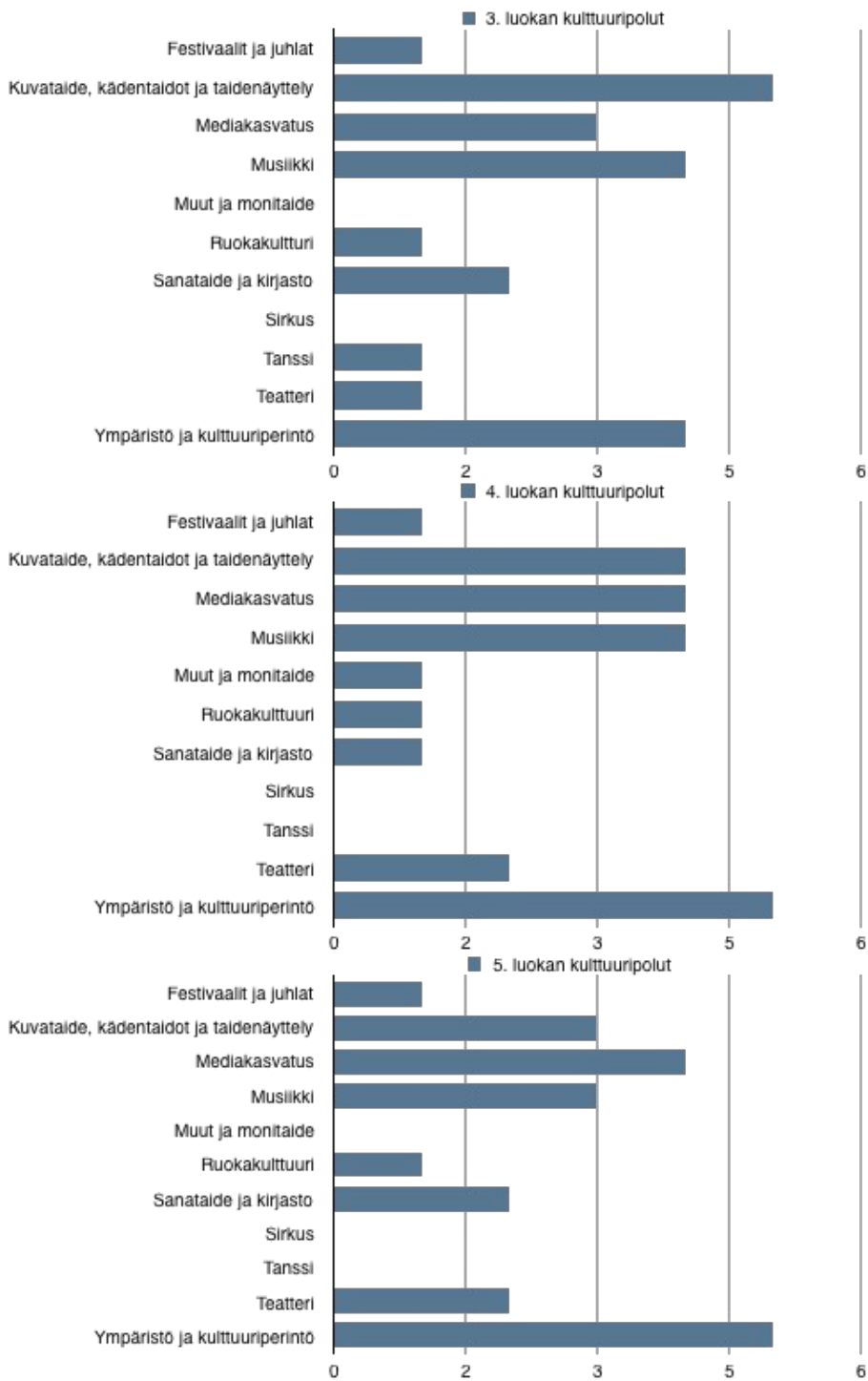
<http://www.iisalmi.fi/loader.aspx?id=7458108f-b34b-42d3-97a7-32bcf34b04be>

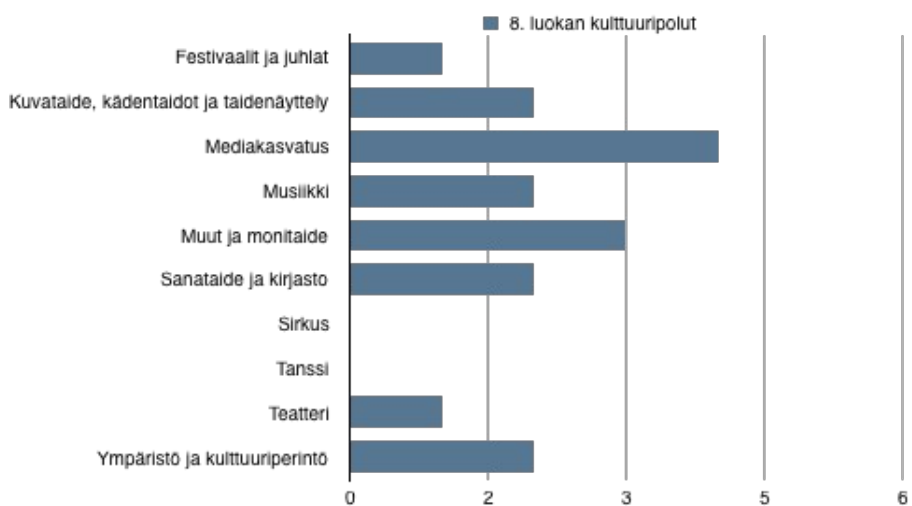
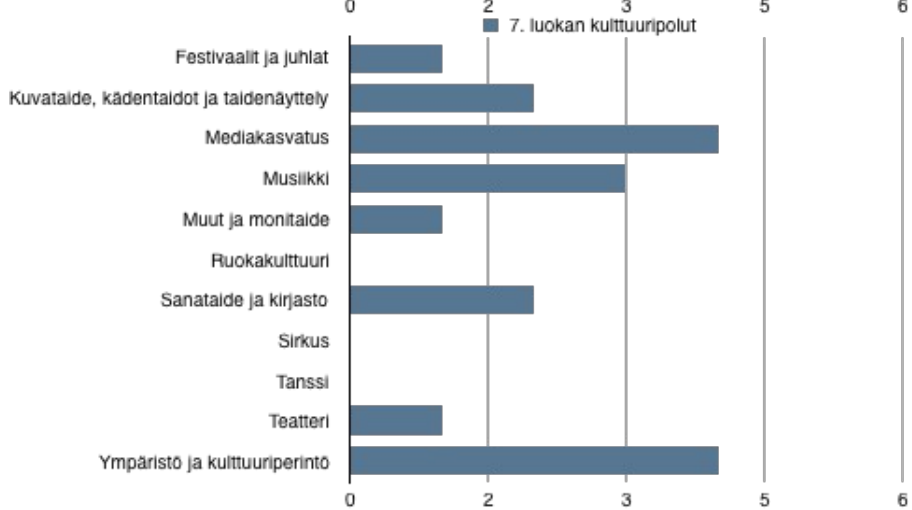
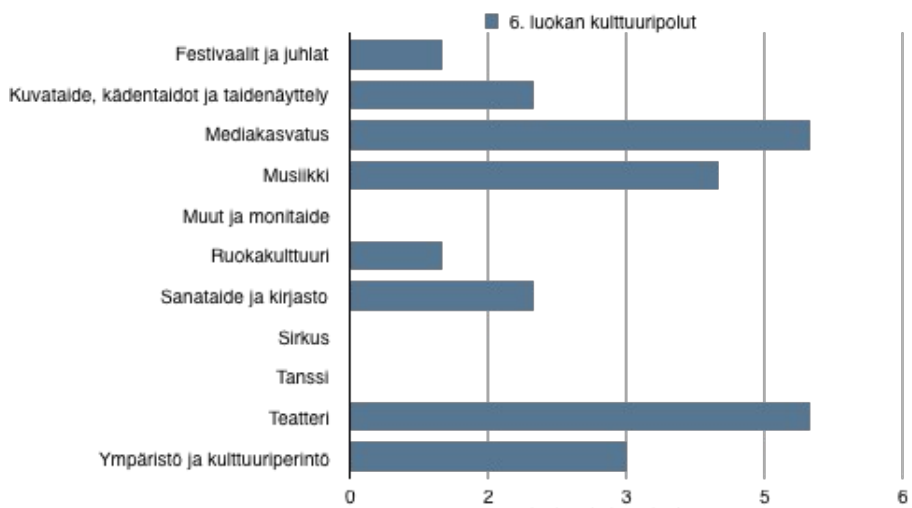
Vesikansa, Sari. 2002. *Demokratia kouluissa ja nuorisotyössä*. Anu Gretschel (toim.) Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta. Humanistinen ammattikorkeakoulu & Suomen Kuntaliitto.

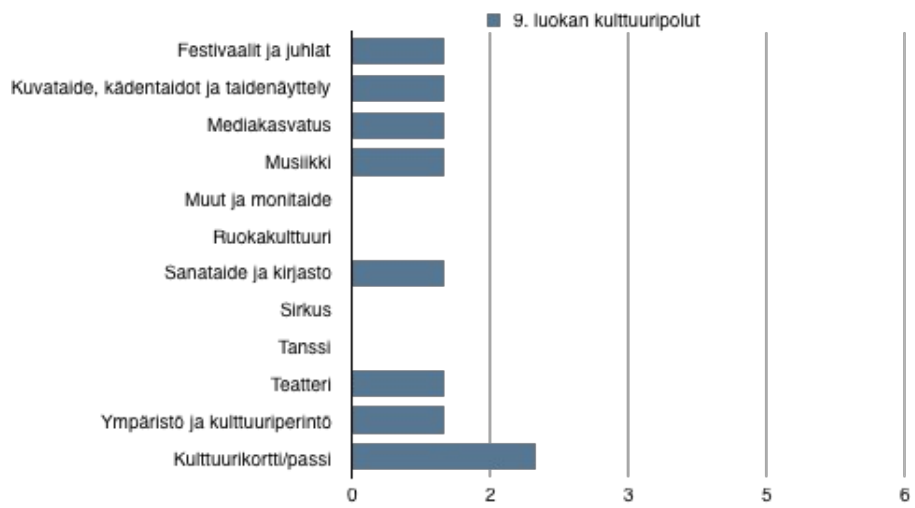
LIITTEET

Liite 1, Kulttuuripolkujen kulttuurin alat vuosiluokittain

Liite 2, Kysely opettajille

Kysely kulttuurikasvatuksesta opettajille

Perustiedot

1. Kunta

2. Koulu

3. Opettamasi luokka

4. Mitä ajattelet ensimmäisenä, kun kuulet sanan kulttuurikasvatus?

Kartoitus nykytilanteesta

5. Onko opettamassasi kunnassa voimassa kulttuurikasvatussuunnitelma?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

6. Missä Pohjois-Savon kulttuurikohteissa olet vierailut yhdessä ryhmiesi kanssa?

- Kirjastossa
- Taidemuseossa, missä?
- Kaupunginmuseossa tai paikallismuseossa, missä?
- Erikoismuseossa, missä?
- Kulttuurisesti merkittävällä luontoalueella, missä?
- Taidenäyttelyssä, missä?
- Käsityökeskuksessa, missä?
- Kirkossa tai tsasounassa, missä?
- Kulttuurikeskuksessa, missä?
- Kulttuuritapahtumassa, missä?
- Muistomerkin tai patsaan luona, missä?
- Sanomalehden, paikallislehden, radion tai aikakauslehden toimituksessa, missä?
- Taiteen perusopetusta antavassa oppilaitoksessa, missä?
- Elokvateatterissa, missä?
- Teatterissa, missä?
- Muualla, missä?

7. Mitä kulttuurikohteita tiedät työskentelykunnassasi olevan?

- Kirjasto tai kirjastoauto
- Museo tai historiallinen rakennus, mikä?
- Kulttuurisesti merkittävä luontoalue tai kulttuurimaisema, mikä?
- Taiteilijoita
- Taidenäyttelyitä, missä?
- Käsityökeskus
- Kirkko tai tsasouna

- ☐ Kulttuurikeskus, mikä?
- ☐ Kulttuuritapahtumia, mitä?
- ☐ Muistomerkkejä tai patsaita, mitä?
- ☐ Sanomalehden, paikallislehden, radion tai aikakauslehden toimitus, minkä?
- ☐ Taiteen perusopetusta antava oppilaitos (esim. kuvataidekoulu, Lastenkulttuurikeskus Lastu), mikä?
- ☐ Elokvateatteri tai teatteri, mikä?
- ☐ Muuta, mitä?

8. Onko luokassasi ollut taide- ja kulttuurisisältöistä työpajatoimintaa? Millaista (esim. itse ohjattua vai vierailupajoja, minkälaisia sisältöjä työpajoissa on käsitelty)?

9. Oletko käyttänyt opetuksessasi seuraavia kulttuurikasvatuksen materiaaleja?

- ☐ Lastenkulttuurikeskusten [materiaalit](#), mitä?
- ☐ [Kuopion kaupungin kulttuuripolkumateriaalit](#), mitä?
- ☐ Kulttuurilaitosten lainattavat [materiaalit](#), mitä?
- ☐ Puikka/Pohjois-Savon muisti - [materiaalit](#).
- ☐ Oman koulun tai kunnan materiaalit, mitä?
- ☐ Muuta, mitä?

10. Ovatko vierailukäynnit tukeneet opetussuunnitelmaa?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

11. Miksi/miksi ei?

12. Tarvitaanko opetuskuntaasi mielestäsi kulttuurikasvatussuunnitelmaa?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

13. Miksi/miksi ei?

Tulevaisuus

14. Mitä toivot koulusi kulttuurikasvatukselta niin että se tukisi mahdollisimman hyvin opetussuunnitelmaa ja kulttuurin tasa-arvoista saavutettavuutta?

Huom. tässä kysymyksessä saa haaveilla mahdolltomiaakin!

15. Vastaako todellisuus toiveitasi?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

16. Miksi/miksi ei?

17. Miten uskot uuden opetussuunnitelman vaikuttavan kulttuurikäytien

määrään koulussasi?

- Ne vähenevät
- Ne lisääntyvät
- Niiden määrä pysyy ennallaan

18. Miksi?

19. Mitä koulusi sijaintikunnassa on sellaista, jonka esittelisit ensimmäisenä sinne saapuville vieraillesi?

20. Millaisia sisältöjä ja kohteita olisi mielestäsi sisällytettävä kulttuurikasvatussuunnitelmaan?

21. Millaista apua ja tukea kaipaat, että kulttuurikasvatussuunnitelma voisi syntyä ja elää koulun toiminnassa?

- Materiaaleja
- Koulutusta
- Tukea kollegoilta ja esimiehiltä
- Tukea kulttuuritoimijoilta ja muilta yhteistyökumppaneilta
- Työpajavierailuita
- Muuta, mitä?

22. Yhteystiedot

Yhteystietojen jättäminen ei ole välttämätöntä, mutta yhteystietonsa jättäneiden kesken arvotaan

Lastenkulttuurikeskus Lastun tarjoama työpaja voittajan koululuokalle/ryhmälle.

--

Liite 3, Kyselylomakkeen saatesanat

Hei,

Kyselylomakkeen tarkoituksena on kerätä tietoa odotuksista, mahdollisuuksista ja haasteista kulttuurikasvatuksesta Pohjois-Savon kouluissa. Kysely on avoin kaikille pohjoissavolaisille perusopetuksen opettajille. Kyselyn vastauksia hyödynnetään maakunnan kulttuuritoimijoiden kulttuurikasvatuksen kehittämistyössä sekä Liisa Hämäläisen Humanistisen ammattikorkeakoulun kulttuurituotannon koulutusohjelman opinnäytetyössä.

Toivottavasti sinulla on hetki aikaa vastata kyselyyn. Osallistumisesi ja vastauksesi ovat tärkeitä, kiitos! Yhteystietonsa kyselyyn jättäneiden kesken arvotaan Lastenkulttuurikeskus Lastun tarjoama työpaja.

Kysely löytyy tästä

linkistä: <https://www.webpolsurveys.com/S/C5DE580B6D63A46E.par>

Liite 4, Kulttuuripolku-kohteita, aineisto kerätty joukkoistamalla

SIILINJÄRVI

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Kirjasto	Siilinjärvi	Kuopion kulttuuripolun Tarinapolku-materiaalipaketti Lastenkulttuurikeskusten materiaalit (esim. Valveen sanataidekoulun materiaalit ja Lastenkulttuurikeskus Verson Satu ja Aatos) Lastun lorupakki ja kirjastopolku Sanataideviikko Satupäivä Kirjailijakiertueet ja -vierailut, esim. Lukukeskus Kirjallisuusyhdistykset ja sanataidekoulut, esim. Vestäjät, Aapeli Lukudiplomi Vertaisvinkkarit-toimintamalli http://www.lapinlahti.fi/loader.aspx?id=3a0eb5b6-5e98-4441-9d74-7f7095ac71ad Oman kirjan tekeminen
Kuvataide	Kuopion taidemuseo, Kuopio Lapinlahden taidemuseo ja Eemil Halosen museo Taidenäyttelyt kohdasta ”Paikalliset näyttelyt” Paikalliset taiteilijat	Taidemuseoiden tuottamat materiaalit, esim. Kuopion taidemuseon Taiteilijan matkassa -materiaali ja lainattavat materiaalit, värisalkut Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka ja Avain lasten Ateneumiin,

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Media	Kino Kuvakukko, Kuopio VB-valokuvakeskus, Kuopio Koulukino, esim. kouluissa Uutis-Jousi, Siilinjärvi Yle Savo Savon Sanomat Työpajat	Koulukino-oppimateriaalit ISAK ry:n materiaalit VB-valokuvakeskuksen Valokuvan kultainen laatikko ja Tuttu Jänis -verkkonäyttely Mediakasvatusseuran materiaalit Mediakasvatuskeskus Metkan materiaalit Lastenkulttuurikeskusten menetelmäoppaat elokuvaan ja mediakasvatukseen (esim. Valveen ”Videopensseli”) Sanomalehti opetuksessa -materiaalit Elokuvaviikko Yle Uutisluokan mediakasvatusmateriaalit Pöytäkirjat-portaali

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Oman asuinympäristön kulttuuri- ja luonnonympäristö	Harjamäen sairaalamuseo Tarinan sairaalamuseo Pöljän kotiseutumuseo Muut Pohjois-Savon museot, mm. maakunnalliset Kuopion kulttuurihistoriallinen ja luonnontieteellinen museo Patakukkula, Tarinaharju, Karhonsaari ja muut luontoalueet Vuorelan kirkko Siilinjärven kirkko Toivalan tsasouna Muistomerkit ja patsaat, esim. Toivalan taistelun muistomerkki, Siilinjärvi Huilunsoittaja, Siilinjärvi Sandelsin patsas, Siilinjärvi Veteraanimuistomerkki, Siilinjärvi Pöljän kylän kulttuuripolku Kyläkävelyt ja kotiseutuaiheinen valokuvasuunnistus	Pohjois-Savon museoiden ja niiden yhteistyökumppaneiden tuottamat materiaalit, esim. Pulkka-Pohjois-Savon muisti, Kuopion korttelimuseon ja Kuopion museon materiaalit ja lainattavat kokonaisuudet Lastenkulttuurikeskusten materiaalit, esim. BARKin aikamatka, Lastun museopolku Seinäton museo -mobiiliopasteet ympäri Suomen Ympäristöpolku-materiaalit Kulttuuriperintökasvatuksen seuran materiaalit Kulttuuriympäristöpäivät Pöljän kylän kulttuuripolku http://www.siilinjarvi.fi/kunta/fi/liitetiedostot/liikunta_nuoris_o_ja_kulttuuri/Museot/KULTTUURIPOLUN-ESITE.pdf PatsasKatsastus-työpaja http://ohjelmapaja.fi/lastenkulttuuri/kuvat_sanat_arkkitehtuuri/patsaskatsastus-patsas-ja-sanataidetyopaja/
Paikalliset näyttelyt	Näyttelyt kirjastolla, Siilinjärvi	Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka http://www.ateneum.fi/sites/ateneum.fi/files/pictures/kokoelmat/taidepakka_ideavihko.pdf
Teatteri	Kuopion kaupunginteatteri, Kuopio Teatteri Hermanni, Kuopion Karttula Siilinjärven teatteri ja teatteri Vivates Teatterivierailut Näytelmä omassa koulussa Ilmaisutyöpaja	Taikalampun draaman menetelmäoppaat

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Tanssi	Itäinen tanssin aluekeskus Kuopion konservatorio Savonia- ammattikorkeakoulu Tanssin perusopetusta antavat koulut Tanssityöpaja	Liikelaatikko
Musiikki	Kuopion Musiikkikeskus Soitinesittelyt, esim. Savonia- ammattikorkeakoulu, Kuopion konservatorio, Musiikin perusopetusta antavat laitokset Konserttikeskus Ahti Sonnisen kulttuuriperintö Työpajat ja artistivierailut	Kuopion Musiikkipolun Soitinpolku-materiaalipaketti Tampereen Taidekaaren Rytmireilaja- materiaalipaketti Louhimon musiikin menetelmäoppaat Lastun musiikkipolku
K9-kortti	Maakunnallinen	
Muuta/Monitaide	Läänintaiteilijat koulussa	

KIURUVESI

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Kirjasto	Kiuruvesi	Kuopion kulttuuripolun Tarinapolku-materiaalipaketti Lastenkulttuurikeskusten materiaalit (esim. Valveen sanataidekoulun materiaalit ja Lastenkulttuurikeskus Verson Satu ja Aatos) Lastun lorupakki ja kirjastopolku Sanataideviikko Satupäivä Kirjailijakiertueet ja -vierailut, esim. Lukukeskus Kirjallisuusyhdistykset ja sanataidekoulut, esim. Vestäjät, Aapeli Lukudiplomi Vertaisvinkkarit- toimintamalli http://www.lapinlahti.fi/loaders.aspx?id=3a0eb5b6-5e98-4441-9d74-7f7095ac71ad Oman kirjan tekeminen
Kuvataide	Lapinlahden taidemuseo ja Eemil Halosen museo Kuopion taidemuseo Taidenäyttelyt kohdasta ”Paikalliset näyttelyt” Paikalliset taiteilijat	Taidemuseoiden tuottamat materiaalit, esim. Lapinlahden taidemuseon materiaali Halosta päähän, Kuopion taidemuseon lainattavat aineistot ja Taiteilijan matkassa -materiaali Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka ja Avain lasten Ateneumiin,

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Media	Koulukino, esim. kouluissa Kiuruveden kulttuuritalon elokuvat YLE Savo Savon Sanomat Työpajat	Koulukino-oppimateriaalit ISAK ry:n materiaalit VB-valokuvakeskuksen Valokuvan kultainen laatikko ja Tuttu Jänis -verkkonäyttely Mediakasvatusseuran materiaalit Mediakasvatuskeskus Metkan materiaalit Lastenkulttuurikeskusten menetelmäoppaat elokuvaan ja mediakasvatukseen (esim. Valveen ”Videopensseli”) Sanomalehti opetuksessa -materiaalit Elokuvaviikko Yle Uutisluokan mediakasvatusmateriaalit

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Oman asuinympäristön kulttuuri- ja luonnonympäristö	Kiuruveden kotiseutumuseo Muut Pohjois-Savon museot, mm. maakunnalliset Kuopion kulttuurihistoriallinen ja luonnontieteellinen museo Kiuruveden käsityökeskus Kiuruveden ev. lut. ja ort. kirkot Kiurujärven rantalenkki, Paljakka ja muita luontoalueita Kiuruveden kulttuuritalo Useita patsaita, esim. Raivaajapatsas, Kiuruvesi Nälkään kuolleiden patsas, Kiuruvesi Vasikkapatsas, Kiuruvesi Kyläkävelyt ja kotiseutuaiheinen valokuvasuunnistus	Pohjois-Savon museoiden ja niiden yhteistyökumppaneiden tuottamat materiaalit, esim. Pulkka-Pohjois-Savon muisti, Kuopion korttelimuseon ja Kuopion museon materiaalit ja lainattavat kokonaisuudet Lastenkulttuurikeskusten materiaalit, esim. BARKin aikamatka, Lastun museopolku Seinätön museo -mobiiliopasteet ympäri Suomen Ympäristöpolku-materiaalit Kulttuuriperintökasvatuksen seuran materiaalit Kulttuuriympäristöpäivät Kiuruveden kulttuurikävely http://www.kiuruvesi.fi/loader.aspx?id=fdcffc88-3f08-4048-a336-99cb82c8e41f PatsasKatsastus-työpaja http://ohjelmapaja.fi/lastenkulttuuri/kuvat_sanat_arkkitehtuuri/patsaskatsastus-patsas-ja-sanataidetyopaja/
Paikalliset näyttelyt	Näyttelyt Kiurusalissa kulttuuritalolla, Kiuruvesi	Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka http://www.ateneum.fi/sites/ateneum.fi/files/pictures/kokoomat/taidepakka_ideavihko.pdf
Teatteri	Kuopion kaupunginteatteri, Kuopio Kiuruveden kulttuuritalo, Kiuruvesi Teatterivierailut Näytelmä omassa koulussa Ilmaisutyöpaja	Taikalampun draaman menetelmäoppaat

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Tanssi	Itäinen tanssin aluekeskus Tanssityöpaja	Liikelaatikko
Musiikki	Kuopion Musiikkikeskus Konserttikeskus Soitinesittelyt Työpajat ja artistivierailut	Kuopion Musiikkipolun Soitinpolku-materiaalipaketti Tampereen Taidekaaren Rytmileilaaja- materiaalipaketti Louhimon musiikin menetelmäoppaat Lastun musiikkipolku
K9-kortti	Maakunnallinen	
Muuta/Monitaide	Läänintaiteilijat koulussa	

VIEREMÄ

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Kirjasto	Vieremä	<p>Kuopion kulttuuripolun Tarinapolku-materiaalipaketti Lastenkulttuurikeskusten materiaalit (esim. Valveen sanataidekoulun materiaalit ja Lastenkulttuurikeskus Verson Satu ja Aatos) Lastun lorupakki ja kirjastopolku Sanataideviikko Satupäivä Kirjailijakiertueet ja -vierailut, esim. Lukukeskus Kirjallisuusyhdistykset ja sanataidekoulut, esim. Vestäjät, Aapeli Juhani Aho -opetusmateriaaleja, esim. http://www.juhaniahonseura.fi/aineistoja/ Lukudiplomi Vertaisvinkkaritoimintamalli http://www.lapinlahti.fi/load_r.aspx?id=3a0eb5b6-5e98-4441-9d74-7f7095ac71ad Oman kirjan tekeminen</p>
Kuvataide	Lapinlahden taidemuseo ja Eemil Halosen museo Kuopion ja Kajaanin taidemuseot Taidenäyttelyt kohdasta ”Paikalliset näyttelyt” Paikalliset taiteilijat	<p>Taidemuseoiden tuottamat materiaalit, esim. Lapinlahden taidemuseon materiaali Halosta päähän, Kuopion taidemuseon lainattavat aineistot ja Taiteilijan matkassa -materiaali Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka ja Avain lasten Ateneumiin,</p>

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Media	Koulukino, esim. kouluissa Elokuvateatterit Iisalmessa ja Kuopiossa Paikallislehti Miilu YLE Savo Savon Sanomat Työpajat	Koulukino-oppimateriaalit ISAK ry:n materiaalit VB-valokuvakeskuksen Valokuvan kultainen laatikko ja Tuttu Jänis -verkkonäyttely Mediakasvatusseuran materiaalit Mediakasvatuskeskus Metkan materiaalit Lastenkulttuurikeskusten menetelmäoppaat elokuvaan ja mediakasvatukseen (esim. Valveen ”Videopensseli”) Sanomalehti opetuksessa -materiaalit Elokuvaviikko Yle Uutisluokan mediakasvatusmateriaalit Pöytä-portaali

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Oman asuinympäristön kulttuuri- ja luonnonympäristö	<p>Vieremän kotiseutumuseo Vieremän koulumuseo Vieremän hevosajoneuvomuseo Muut Pohjois-Savon museot, mm. maakunnalliset Kuopion kulttuurihistoriallinen ja luonnontieteellinen museo Kyrönniemen hiljaisuuden keskus Hällämönharju, Talaskankaan luonnonsuojelualue, Linnaharjun metsäpolku, Kauppi-Heikin polku ja muita luontoalueita Vieremän kirkko Muistomerkit ja patsaat, esim. Matin ja Liisan patsas Eeva Ryynäsen työt Kyläkävelyt ja kotiseutuaiheinen valokuvasuunnistus</p>	<p>Pohjois-Savon museoiden ja niiden yhteistyökumppaneiden tuottamat materiaalit, esim. Pulkka-Pohjois-Savon muisti, Kuopion korttelimuseon ja Kuopion museon materiaalit ja lainattavat kokonaisuudet Vieremän kotiseutumuseon palvelut http://www.vierema.fi/fi/Matkailu/Kulttuuri/Kotiseutumuseo/Kotiseutumuseon-palvelut-kouluille-ja-paivakodeille Lastenkulttuurikeskusten materiaalit, esim. BARKin aikamatka, Lastun museopolku Seinätön museo -mobiiliopasteet ympäri Suomen Ympäristöpolku-materiaalit Kulttuuriperintökasvatuksen seuran materiaalit Kulttuuriympäristöpäivät Vieremän kotiseutumuseon palvelut http://www.vierema.fi/fi/Matkailu/Kulttuuri/Kotiseutumuseo/Kotiseutumuseon-palvelut-kouluille-ja-paivakodeille PatsasKatsastus-työpaja http://ohjelmapaja.fi/lastenkulttuuri/kuvat_sanat_arkkitehtuuri/patsaskatsastus-patsas-ja-sanataidetyopaja/</p>

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Paikalliset näyttelyt	Näyttelyt Vieremän kirjastolla, esim. Eeva Ryynäsen juhluvuoden näyttely Juhani Ahon elämää -valokuvanäyttely Kyrönniemen hiljaisuuden keskuksessa	Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka http://www.ateneum.fi/sites/ateneum.fi/files/pictures/kokoomat/taidepakka_ideavihko.pdf
Teatteri	Teatterit Kuopiossa, Iisalmessa, Kiuruvedellä Konolanmäen kesäteatteri Teatterivierailut Näytelmä omassa koulussa Ilmaisutyöpaja	Taikalampun draaman menetelmäoppaat
Tanssi	Itäinen tanssin aluekeskus Tanssityöpaja	Liikelaatikko
Musiikki	Kuopion Musiikkikeskus Konserttikeskus Työpajat ja artistivierailut Soitinesittelyt	Kuopion Musiikkipolun Soitinpolku-materiaalipaketti Tampereen Taidekaaren Rytmireilaaja-materiaalipaketti Louhimon musiikin menetelmäoppaat Lastun musiikkipolku
K9-kortti	Maakunnallinen	
Muuta/Monitaide	Läänintaiteilijat koulussa	

VESANTO

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Kirjasto	Vesanto	<p>Kuopion kulttuuripolun Tarinapolku-materiaalipaketti Lastenkulttuurikeskusten materiaalit (esim. Valveen sanataidekoulun materiaalit ja Lastenkulttuurikeskus Verson Satu ja Aatos) Lastun lorupakki ja kirjastopolku Sanataideviikko Satupäivä Kirjailijakiertueet ja -vierailut, esim. Lukukeskus Kirjallisuusyhdistykset ja sanataidekoulut, esim. Vestäjät, Aapeli Lukudiplomi Tunnetaitosatutunnit kirjastolla Vertaisvinkkaritoimintamalli http://www.lapinlahti.fi/loaders.aspx?id=3a0eb5b6-5e98-4441-9d74-7f7095ac71ad Perinneleikit ja -lorut</p>
Kuvataide	Rautalammin museo Kuopion taidemuseo Taidenäyttelyt kohdasta ”Paikalliset näyttelyt” Paikalliset taiteilijat	Taidemuseoiden tuottamat materiaalit, esim. Lapinlahden taidemuseon materiaali Halosta päähän, Kuopion taidemuseon lainattavat aineistot ja Taiteilijan matkassa -materiaali, Rautalammin museon taidepolkumateriaalit Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka ja Avain lasten Ateneumiin,

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Media	Koulukino, esim. kouluissa YLE Savo Sisä-Savon lehti Savon Sanomat Sisä-Savon Kameraseura Työpajat	Koulukino-oppimateriaalit ISAK ry:n materiaalit VB-valokuvakeskuksen Valokuvan kultainen laatikko ja Tuttu Jänis -verkkonäyttely Mediakasvatusseuran materiaalit Mediakasvatuskeskus Metkan materiaalit Lastenkulttuurikeskusten menetelmäoppaat elokuvaan ja mediakasvatukseen (esim. Valveen ”Videopensseli”) Sanomalehti opetuksessa -materiaalit Elokvaviikko Yle Uutisluokan mediakasvatusmateriaalit Po11nt-portaali

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Oman asuinympäristön kulttuuri- ja luonnonympäristö	Vesannon torpparimuseo Rautalammin museo Muut Pohjois-Savon museot, mm. maakunnalliset Kuopion kulttuurihistoriallinen ja luonnontieteellinen museo Ev.lut. kirkko Ortodoksinen rukoushuone ja seurakunta Erä- ja metsästyspäivä (Oinaskylän Erä, Niiniveden Metsästäjät, Keski-Suomen Kelo) Kalastustapahtuma Patoveden kierros Muistomerkit ja patsaat, esim. Sankariristi, Kaskikivet Siivouspäivä Kyläkävelyt ja kotiseutuaiheinen valokuvasuunnistus	Pohjois-Savon museoiden ja niiden yhteistyökumppaneiden tuottamat materiaalit, esim. Pulkka-Pohjois-Savon muisti, Kuopion korttelimuseon ja Kuopion museon materiaalit ja lainattavat kokonaisuudet Lastenkulttuurikeskusten materiaalit, esim. BARKin aikamatka, Lastun museopolku Seinätön museo -mobiiliopasteet ympäri Suomen Pikku Peuran polku -opetuspaketti ja esihistorian opetuspaketti Rautalammin museossa Ympäristöpolku-materiaalit Kulttuuriperintökasvatuksen seuran materiaalit Kulttuuriympäristöpäivät PatsasKatsastus-työpaja http://ohjelmapaja.fi/lastenkulttuuri/kuvat_sanat_arkkitehtuuri/patsaskatsastus-patsas-ja-sanataidetyopaja/
Paikalliset näyttelyt	Näyttelyt Vesannon kirjastolla,	Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka http://www.ateneum.fi/sites/ateneum.fi/files/pictures/kokoeimat/taidepakka_ideavihko.pdf
Teatteri	Kuopion kaupunginteatteri Teatterivierailut Näytelmä omassa koulussa Ilmaisutyöpaja	Taikalampun draaman menetelmäoppaat
Tanssi	Itäinen tanssin aluekeskus Tanssityöpaja	Liikelaatikko

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Musiikki	Kuopion Musiikkikeskus Konsertit liikuntahallilla Kalervo Hämäläinen -musiikkikilpailu Syyssävväys Työpajat ja artistivierailut Soitinesittelyt	Kuopion Musiikkipolun Soitinpolku-materiaalipaketti Tampereen Taidekaaren Rytmireilaaja- materiaalipaketti Louhimon musiikin menetelmäoppaat Lastun musiikkipolku
K9-kortti	Maakunnallinen	
Muuta/Monitaide	Läänintaiteilijat koulussa	

VARKAUS

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Kirjasto	Varkaus	Kuopion kulttuuripolun Tarinapolku-materiaalipaketti Lastenkulttuurikeskusten materiaalit (esim. Valveen sanataidekoulun materiaalit ja Lastenkulttuurikeskus Verson Satu ja Aatos) LukuVarkaus Lastun lorupakki ja kirjastopolku Sanataideviikko Satupäivä Kirjailijakiertueet ja -vierailut, esim. Lukukeskus Kirjallisuusyhdistykset ja sanataidekoulut Lukudiplomi ja kirjakassi- toiminta Vertaisvinkkarit- toimintamalli http://www.lapinlahti.fi/loaders.aspx?id=3a0eb5b6-5e98-4441-9d74-7f7095ac71ad Oman kirjan tekeminen Perinneleikit ja -lorut
Kuvataide	Varkauden taidemuseo Väinölä Taidenäyttelyt kohdasta ”Paikalliset näyttelyt” Paikalliset taiteilijat	Taidemuseoiden tuottamat materiaalit Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka ja Avain lasten Ateneumiin,

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Media	Koulukino, esim. kouluissa YLE Savo Savon Sanomat Warkauden Lehti Maxim, Varkaus Työpajat	Koulukino-oppimateriaalit ISAK ry:n materiaalit VB-valokuvakeskuksen Valokuvan kultainen laatikko ja Tuttu Jänis -verkkonäyttely Mediakasvatusseuran materiaalit Mediakasvatuskeskus Metkan materiaalit Lastenkulttuurikeskusten menetelmäoppaat elokuvaan ja mediakasvatukseen (Esim. Valveen ”Videopensseli”) Sanomalehti opetuksessa -materiaalit Elokuvaviikko Yle Uutisluokan mediakasvatusmateriaalit Nuorisopalveluiden mediakasvatusprojekteja ja mediataitoviikko Po1nt-portaali

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Oman asuinympäristön kulttuuri- ja luonnonympäristö	Varkauden museo Taipaleen kanavamuseo Muut Pohjois-Savon museot, mm. maakunnalliset Kuopion kulttuurihistoriallinen ja luonnontieteellinen museo Mekaanisen musiikin museo Orinoron rotkon luontopolku Kämärin luontopolku Taipaleen kanava Pääkirkko ja muut Varkauden kirkot Muistomerkit ja patsaat http://www.varkaus.fi/palvelut/kulttuuri/varkauden_museot/nayttelyt/verkkonayttelyt2/taidetta_varkaudessa/teokset/ Peltola Tehtaan korttelialue Vesitorni Kyläkävelyt ja kotiseutuaiheinen valokuvasuunnistus	Pohjois-Savon museoiden ja niiden yhteistyökumppaneiden tuottamat materiaalit, esim. Pulkka-Pohjois-Savon muisti, saranat.fi , ja lainattavat kokonaisuudet Lastenkulttuurikeskusten materiaalit, esim. BARKin aikamatka, Lastun museopolku Seinätön museo -mobiiliopastus Mennään museoon -viikko Ympäristöpolku-materiaalit Kulttuuriperintökasvatuksen seuran materiaalit Kulttuuriympäristöpäivät Pyöräile taiteeseen -pyöräilyreitti Ympäristöluotsit-toiminta PatsasKatsastus-työpaja http://ohjelmapaja.fi/lastenkulttuuri/kuvat_sanat_arkkitehturi/patsaskatsastus-patsas-ja-sanataidetyopaja/
Paikalliset näyttelyt	Soisalo-opiston Kevätruppeema Näyttelyt Väinölässä ja Peltolassa Kirjaston näyttelyt	Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka http://www.ateneum.fi/sites/ateneum.fi/files/pictures/kokoeimat/taidepakka_ideavihko.pdf
Teatteri	Varkauden Teatteri Teatterivierailut Näytelmä omassa koulussa Ilmaisutyöpaja	Taikalampun draaman menetelmäoppaat

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Tanssi	Itäinen tanssin aluekeskus Tanssin perusopetusta antavat koulut Tanssityöpaja	Liikelaatikko
Musiikki	Soitinesittelyt kouluissa, esim. Soisalo-opisto Wanuva-rock Warkaus-saliKonsertteja Työpajat ja artistivierailut	Kuopion Musiikkipolun Soitinpolku-materiaalipaketti Tampereen Taidekaaren Rytmileilaaja- materiaalipaketti Louhimon musiikin menetelmäoppaat Lastun musiikkipolku
9-kortti	Oma	
Muuta/Monitaide	Läänintaiteilijat koulussa Vekara-Varkaus	

RAUTALAMPI

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Kirjasto	Rautalampi	<p>Kuopion kulttuuripolun Tarinapolku-materiaalipaketti Lastenkulttuurikeskusten materiaalit (esim. Valveen sanataidekoulun materiaalit ja Lastenkulttuurikeskus Verson Satu ja Aatos) Lastun lorupakki ja kirjastopolku Sanataideviikko Satupäivä Kirjailijakiertueet ja -vierailut, esim. Lukukeskus Kirjallisuusyhdistykset ja sanataidekoulut Lukudiplomi Vertaisvinkkaritoimintamalli http://www.lapinlahti.fi/load_r.aspx?id=3a0eb5b6-5e98-4441-9d74-7f7095ac71ad Rakastettu Rautalampi -äidinkielen opetusmateriaali Oman kirjan tekeminen Perinneleikit ja -lorut</p>
Kuvataide	<p>Rautalammin museo Kuopion taidemuseo Osuuspankin piirustuskilpailu Korholassa taiteilijan opastus Taidenäyttelyt kohdasta ”Paikalliset näyttelyt” Taidetyöpaja, esim. perheen omien muistojen laatikko (tekniikka: Anna Wildrose) Paikalliset taiteilijat</p>	<p>Taidemuseoiden tuottamat materiaalit, esim. Lapinlahden taidemuseon materiaali Halosta päähän, Kuopion taidemuseon lainattavat aineistot ja Taiteilijan matkassa -materiaali, Rautalammin museon taidepolkumateriaalit Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka ja Avain lasten Ateneumiin,</p>

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Media	Koulukino, esim. kouluissa YLE Savo Savon Sanomat KinoRio, Suonenjoki Työpajat	Koulukino-oppimateriaalit ISAK ry:n materiaalit VB-valokuvakeskuksen Valokuvan kultainen laatikko ja Tuttu Jänis -verkkonäyttely Mediakasvatusseuran materiaalit Mediakasvatuskeskus Metkan materiaalit Lastenkulttuurikeskusten menetelmäoppaat elokuvaan ja mediakasvatukseen (esim. Valveen ”Videopensseli”) Sanomalehti opetuksessa -materiaalit Elokuvaviikko Yle Uutisluokan mediakasvatusmateriaalit PoInt-portaali

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Oman asuinympäristön kulttuuri- ja luonnonympäristö	Rautalammin ja lähialueiden museot (esim. Vesannon torpparimuseo) Muut Pohjois-Savon museot, mm. maakunnalliset Kuopion kulttuurihistoriallinen ja luonnontieteellinen museo Roskienkeruutalkoot Kulttuurikävelyt ja kotiseutuaiheinen valokuvasuunnistus Metsäsuomalaisuus Korholan kartalo ja muut kulttuurihistorialliset tilat, esim. Maukola, Mattila, Törmälä Työväentalo Puro Nieminen Hautausmaa Rautalammin ev.lut. ja ortodoksinen kirkko Etelä-Konneveden kansallispuisto Muistomerkit ja patsaat, esim. lentoturman muistomerkki Kivisalmissa	Pohjois-Savon museoiden ja niiden yhteistyökumppaneiden tuottamat materiaalit, esim. Pulkka-Pohjois-Savon muisti, ja lainattavat kokonaisuudet Lastenkulttuurikeskusten materiaalit, esim. BARKin aikamatka, Lastun museopolku Seinätön museo -mobiiliopastukset ympäri Suomen Pikku Peuran polku -opetuspaketti ja esihistorian opetuspaketti Rautalammin museossa Rautalammin Karjala-seura Ympäristöpolku-materiaalit Kulttuuriperintökasvatuksen seuran materiaalit Kulttuuriympäristöpäivät Kaukaiset Kaskimaat -materiaali Finnskog-tietopaketti Kulttuurikävely virtuaalisesti: kulttuuripolku.rautalamminmuseo.fi Kansallispuiston opetusmateriaali tulossa PatsasKatsastus-työpaja http://ohjelmapaja.fi/lastenkulttuuri/kuvat_sanat_arkkitehtuuri/patsaskatsastus-patsas-ja-sanataidetyopaja/

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Paikalliset näyttelyt	Mummolan aarteita -näyttely Esikoululaisten keväänäyttely kirjastossa Kotiseutuaiheinen kännykkävalokuvanäyttely Anna Wildrosen näyttelyt Vaihtuvat taidenäyttelyt Rautalammin kirjastossa ja museossa Tervon lohimaan valokuvanäyttelyt	Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka http://www.ateneum.fi/sites/ateneum.fi/files/pictures/kokoomat/taidepakka_ideavihko.pdf
Teatteri	Kuopion kaupunginteatteri Teatterivierailut Näytelmä omassa koulussa Ilmaisutyöpaja	Taikalampun draaman menetelmäoppaat
Tanssi	Itäinen tanssin aluekeskus Tanssityöpaja	Liikelaatikko
Musiikki	Kuopion musiikkikeskus Konserttikeskus Soitinesittely: Rautalammin seurakunta, urut Työpajat ja artistivierailut	Kuopion Musiikkipolun Soitinpolku-materiaalipaketti Tampereen Taidekaaren Rytmireilaja-materiaalipaketti Louhimon musiikin menetelmäoppaat Lastun musiikkipolku
K9-kortti	Maakunnallinen	
Muuta/Monitaide	Läänintaiteilijat koulussa	

TERVO

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Kirjasto	Tervo	<p>Kuopion kulttuuripolun Tarinapolku-materiaalipaketti Lastenkulttuurikeskusten materiaalit (esim. Valveen sanataidekoulun materiaalit ja Lastenkulttuurikeskus Verson Satu ja Aatos) Lastun lorupakki ja kirjastopolku Sanataideviikko Satupäivä Kirjailijakiertueet ja -vierailut, esim. Lukukeskus Kirjallisuusyhdistykset ja sanataidekoulut Lukudiplomi Vertaisvinkkaritoimintamalli http://www.lapinlahti.fi/load_r.aspx?id=3a0eb5b6-5e98-4441-9d74-7f7095ac71ad Tervo-seuran Paikat, nimet ja tarinat -sivusto: www.tervo.fi/tervo-seura/ Oman kirjan tekeminen Perinneleikit ja -lorut</p>
Kuvataide	Rautalammin museo Kuopion taidemuseo Taidenäyttelyt kohdasta ”Paikalliset näyttelyt” Taidetyöpaja, esim. perheen omien muistojen laatikko (tekniikka: Anna Wildrose) Paikalliset taiteilijat	Taidemuseoiden tuottamat materiaalit, esim. Lapinlahden taidemuseon materiaali Halosta päähän, Kuopion taidemuseon lainattavat aineistot ja Taiteilijan matkassa -materiaali, Rautalammin museon taidepolkumateriaalit Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka ja Avain lasten Ateneumiin,

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Media	Koulukino, esim. kouluissa YLE Savo Savon Sanomat KinoRio, Suonenjoki Työpajat	Koulukino-oppimateriaalit ISAK ry:n materiaalit VB-valokuvakeskuksen Valokuvan kultainen laatikko ja Tuttu Jänis -verkkonäyttely Mediakasvatusseuran materiaalit Mediakasvatuskeskus Metkan materiaalit Lastenkulttuurikeskusten menetelmäoppaat elokuvaan ja mediakasvatukseen (esim. Valveen ”Videopensseli”) Sanomalehti opetuksessa -materiaalit Elokuvaviikko Yle Uutisluokan mediakasvatusmateriaalit Po1nt-portaali

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Oman asuinympäristön kulttuuri- ja luonnonympäristö	Tervon ja lähialueiden museot (esim. Vesannon torpparimuseo, Rautalammin museo, Tervon museoaitat) Muut Pohjois-Savon museot, mm. maakunnalliset Kuopion kulttuurihistoriallinen ja luonnontieteellinen museo Siivouspäivä Kyläkävelyt ja kotiseutuaiheinen valokuvasuunnistus Tervon kirkko ja tsasouna Vallikankaan linnoitukset Manginniemi Tervonsalmi	Pohjois-Savon museoiden ja niiden yhteistyökumppaneiden tuottamat materiaalit, esim. Pulkka-Pohjois-Savon muisti, ja lainattavat kokonaisuudet Lastenkulttuurikeskusten materiaalit, esim. BARKin aikamatka, Lastun museopolku Seinätön museo -mobiiliopastukset ympäri Suomen Pikku Peuran polku -opetuspaketti ja esihistorian opetuspaketti Rautalammin museossa Ympäristöpolku-materiaalit Kulttuuriperintökasvatuksen seuran materiaalit Kulttuuriympäristöpäivät Tervo-seura PatsasKatsastus-työpaja http://ohjelmapaja.fi/lastenkulttuuri/kuvat_sanat_arkkitehturi/patsaskatsastus-patsas-ja-sanataidetyopaja/
Paikalliset näyttelyt	Kirjaston näyttelyt Tervon lohimaan valokuvanäyttelyt Tervo-seuran piirustus/valokuvakilpailu	Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka http://www.ateneum.fi/sites/ateneum.fi/files/pictures/kokoomat/taidepakka_ideavihko.pdf
Teatteri	Kuopion kaupunginteatteri Teatterivierailut Näytelmä omassa koulussa Ilmaisutyöpaja	Taikalampun draaman menetelmäoppaat
Tanssi	Itäinen tanssin aluekeskus Tanssityöpaja	Liikelaatikko

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Musiikki	Kuopion musiikkikeskus Konserttikeskus Työpajat ja artistivierailut Soitinesittelyt	Kuopion Musiikkipolun Soitinpolku-materiaalipaketti Tampereen Taidekaaren Rytmireilaaja- materiaalipaketti Louhimon musiikin menetelmäoppaat Lastun musiikkipolku
K9-kortti	Maakunnallinen	
Muuta/Monitaide	Läänintaiteilijat koulussa	

LEPPÄVIRTA

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Kirjasto	Leppävirta	<p>Kuopion kulttuuripolun Tarinapolku- materiaalipaketti Lastenkulttuurikeskusten materiaalit (esim. Valveen sanataidekoulun materiaalit ja Lastenkulttuurikeskus Verson Satu ja Aatos) Lastun lorupakki ja kirjastopolku Sanataideviikko Satupäivä Kirjailijakiertueet ja -vierailut, esim. Lukukeskus Kirjallisuusyhdistykset ja sanataidekoulut Lukudiplomi ja kirjakassi Vertaisvinkkarit- toimintamalli ja kirjavinkkaus: http://www.lapinlahti.fi/loader.aspx?id=3a0eb5b6-5e98-4441-9d74-7f7095ac71ad Oman kirjan tekeminen Satutunnit Pohjola-Norden -yhteistyö Pelipäivä nuorisotoimen kanssa Perinneleikit ja -lorut</p>
Kuvataide	Varkauden taidemuseo Taidenäyttelyt kohdasta ”Paikalliset näyttelyt” Paikalliset taiteilijat Kuopion taidemuseo Taidetyöpajat	Taidemuseoiden tuottamat materiaalit Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka ja Avain lasten Ateneumiin,

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Media	Koulukino, esim. kouluissa YLE Savo Savon Sanomat Warkauden lehti Soisalon Seutu Maxim, Varkaus Työpajat	Koulukino-oppimateriaalit ISAK ry:n materiaalit VB-valokuvakeskuksen Valokuvan kultainen laatikko ja Tuttu Jänis-verkkonäyttely Mediakasvatusseuran materiaalit Mediakasvatuskeskus Metkan materiaalit Lastenkulttuurikeskusten menetelmäoppaat elokuvaan ja mediakasvatukseen (esim. Valveen ”Videopensseli”) Sanomalehti opetuksessa-materiaalit Elokuvaviikko Yle Uutisluokan mediakasvatusmateriaalit

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Oman asuinympäristön kulttuuri- ja luonnonympäristö	Leppävirran ja lähialueiden museot, esim. Leppävirran kotiseutumuseo, Varkauden museo, Taipaleen kanavamuseo, maakunnalliset Kuopion kulttuurihistoriallinen ja luonnontieteellinen museo Kyläkävelyt ja kotiseutuaiheinen valokuvasuunnistus Leppävirran kirkot Muistomerkit ja patsaat	Pohjois-Savon museoiden ja niiden yhteistyökumppaneiden tuottamat materiaalit, esim. Pulkka-Pohjois-Savon muisti, saranat.fi , ja lainattavat kokonaisuudet Lastenkulttuurikeskusten materiaalit, esim. BARKin aikamatka, Lastun museopolku Seinätön museo -mobiiliopastukset ympäri Suomen Ympäristöpolku-materiaalit Kulttuuriperintökasvatuk sen seuran materiaalit Kulttuuriympäristöpäivät PatsasKatsastus-työpaja http://ohjelmapaja.fi/lastenkulttuuri/kuvat_sanat_arkkitehtuuri/patsaskatsastus-patsas-ja-sanataidetyopaja/
Paikalliset näyttelyt		Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka http://www.ateneum.fi/sites/ateneum.fi/files/pictures/kokoelmat/taidepakka_ideavihko.pdf
Teatteri	Kuopion kaupunginteatteri Varkauden teatteri Teatterivierailut Näytelmä omassa koulussa Ilmaisutyöpaja	Taikalampun draaman menetelmäoppaat

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Tanssi	Itäinen tanssin aluekeskus Tanssityöpaja	Liikelaatikko
Musiikki	Kuopion musiikkikeskus Konserttikeskus Soisalo-opiston soitinesittelyt kouluissa Työpajat ja artistivierailut	Kuopion Musiikkipolun Soitinpolku- materiaalipaketti Tampereen Taidekaaren Rytmi-ilaja- materiaalipaketti Louhimon musiikin menetelmäoppaat Lastun musiikkipolku
Muuta/monitaide	Läänintaiteilijat koulussa	

LAPINLAHTI

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Kirjasto	Lapinlahti	Kuopion kulttuuripolun Tarinapolku-materiaalipaketti Lastenkulttuurikeskusten materiaalit (esim. Valveen sanataidekoulun materiaalit ja Lastenkulttuurikeskus Verson Satu ja Aatos) Lastun lorupakki ja kirjastopolku Sanataideviikko Satupäivä Kirjailijakiertueet ja -vierailut, esim. Lukukeskus Kirjallisuusyhdistykset ja sanataidekoulut Lukudiplomi Vertaisvinkkarit- toimintamalli: http://www.lapinlahti.fi/loaders.aspx?id=3a0eb5b6-5e98-4441-9d74-7f7095ac71ad Oman kirjan tekeminen Perinneleikit ja -lorut
Kuvataide	Lapinlahden taidemuseo Eemil Halosen museo Taidenäyttelyt kohdasta ”Paikalliset näyttelyt” Paikalliset taiteilijat Halosten kulttuuriperintö Kuopion taidemuseo Taidetyöpajat Raatajat rahanalaiset	Taidemuseoiden tuottamat materiaalit, esim. Lapinlahden taidemuseon materiaali Halosta päähän, Kuopion taidemuseon lainattavat aineistot ja Taiteilijan matkassa -materiaali, Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka ja Avain lasten Ateneumiin, Halosenniemi, Tuusula: lainattavat materiaalit

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Media	Koulukino, esim. kouluissa YLE Savo Savon Sanomat Matti ja Liisa Työpajat	Koulukino-oppimateriaalit ISAK ry:n materiaalit VB-valokuvakeskuksen Valokuvan kultainen laatikko ja Tuttu Jänis -verkkonäyttely Mediakasvatusseuran materiaalit Mediakasvatuskeskus Metkan materiaalit Lastenkulttuurikeskusten menetelmäoppaat elokuvaan ja mediakasvatukseen (esim. Valveen ”Videopensseli”) Sanomalehti opetuksessa -materiaalit Elokuvaviikko Yle Uutisluokan mediakasvatusmateriaalit
Oman asuinympäristön kulttuuri- ja luonnonympäristö	Lapinlahden ja lähialueiden museot, esim. Suomen asutusmuseo, Varpaisjärven kotiseutumuseo, maakunnalliset Kuopion kulttuurihistoriallinen ja luonnontieteellinen museo Kyläkävelyt ja kotiseutuaiheinen valokuvasuunnistus Lapinlahden kirkot ja tsasounat, esim. Lapinlahden kirkko, Alapitkän tsasouna Väisälänmäki Muistomerkit ja patsaat, esim. asutustoiminnan muistomerkki Alapitkällä, Lapinlahden taidekatu Lastenkulttuurikeskus Lastu	Pohjois-Savon museoiden ja niiden yhteistyökumppaneiden tuottamat materiaalit, esim. Pulkka-Pohjois-Savon muisti, ja lainattavat kokonaisuudet Lastenkulttuurikeskusten materiaalit, esim. BARKin aikamatka, Lastun museopolku Seinätön museo -mobiiliopastukset ympäri Suomen Ympäristöpolku-materiaalit Kulttuuriperintökasvatuksen seuran materiaalit Kulttuuriympäristöpäivät PatsasKatsastus-työpaja http://ohjelmapaja.fi/lastenkulttuuri/kuvat_sanat_arkkitehtuuri/patsaskatsastus-patsas-ja-sanataidetyopaja/

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Paikalliset näyttelyt	Taidemuseo Kirjasto Kunnantalon aula	Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka http://www.ateneum.fi/sites/ateneum.fi/files/pictures/kokoomat/taidepakka_ideavihko.pdf
Teatteri	Kuopion kaupunginteatteri Teatterivierailut Näytelmä omassa koulussa Ilmaisutyöpaja Alapitkän nuorisoseuran kesäteatteri Teatteri Norsu	Taikalampun draaman menetelmäoppaat
Tanssi	Itäinen tanssin aluekeskus Tanssityöpaja	Liikelaatikko
Musiikki	Kuopion musiikkikeskus Konserttikeskus Kuopion konservatorion Soitinpolku Työpajat ja artistivierailut	Kuopion Musiikkipolun Soitinpolku-materiaalipaketti Tampereen Taidekaaren Rytmireilaaaja-materiaalipaketti Louhimon musiikin menetelmäoppaat Lastun musiikkipolku
K9-kortti	Maakunnallinen	
Muuta/monitaide	Läänintaiteilijat koulussa Aikataika Toukotaika Vaskisavut	

SONKAJÄRVI

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Kirjasto	Sonkajärvi	<p>Kuopion kulttuuripolun Tarinapolku-materiaalipaketti Lastenkulttuurikeskusten materiaalit (esim. Valveen sanataidekoulun materiaalit ja Lastenkulttuurikeskus Verson Satu ja Aatos) Lastun lorupakki ja kirjastopolku Sanataideviikko Satupäivä Kirjailijakiertueet ja -vierailut, esim. Lukukeskus Kirjallisuusyhdistykset ja sanataidekoulut Lukudiplomi Vertaisvinkkaritoimintamalli: http://www.lapinlahti.fi/load_r.aspx?id=3a0eb5b6-5e98-4441-9d74-7f7095ac71ad Oman kirjan tekeminen Perinneleikit ja -lorut</p>
Kuvataide	Lapinlahden taidemuseo Eemil Halosen museo Taidenäyttelyt kohdasta ”Paikalliset näyttelyt” Paikalliset taiteilijat Kuopion taidemuseo Taidetyöpajat	<p>Taidemuseoiden tuottamat materiaalit, esim. Lapinlahden taidemuseon materiaali Halosta päähän, Kuopion taidemuseon lainattavat aineistot ja Taiteilijan matkassa -materiaali, Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka ja Avain lasten Ateneumiin</p>

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Media	Koulukino, esim. kouluissa YLE Savo Savon Sanomat Miilu Työpajat Savon kinot Iisalmessa	Koulukino-oppimateriaalit ISAK ry:n materiaalit VB-valokuvakeskuksen Valokuvan kultainen laatikko ja Tuttu Jänis -verkkonäyttely Mediakasvatusseuran materiaalit Mediakasvatuskeskus Metkan materiaalit Lastenkulttuurikeskusten menetelmäoppaat elokuvaan ja mediakasvatukseen (esim. Valveen ”Videopensseli”) Sanomalehti opetuksessa -materiaalit Elokuvaviikko Yle Uutisluokan mediakasvatusmateriaalit
Oman asuinympäristön kulttuuri- ja luonnonympäristö	Sonkajärven ja lähialueiden museot, esim. kansainvälinen pullomuseo, Iisalmen museot, maakunnalliset Kuopion kulttuurihistoriallinen ja luonnontieteellinen museo Kyläkävelyt ja kotiseutuaiheinen valokuvasuunnistus Jyrkkäkosken ruukin alue	Pohjois-Savon museoiden ja niiden yhteistyökumppaneiden tuottamat materiaalit, esim. Pulkka-Pohjois-Savon muisti, ja lainattavat kokonaisuudet Lastenkulttuurikeskusten materiaalit, esim. BARKin aikamatka, Lastun museopolku Seinätön museo -mobiiliopastukset ympäri Suomen Ympäristöpolku-materiaalit Kulttuuriperintökasvatuksen seuran materiaalit Kulttuuriympäristöpäivät PatsasKatsastus-työpaja http://ohjelmapaja.fi/lastenkulttuuri/kuvat_sanat_arkkitehtuuri/patsaskatsastus-patsas-ja-sanataidetyopaja/

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Paikalliset näyttelyt	Kirjaston näyttelyt Nukkepirtin näyttelyt	Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka http://www.ateneum.fi/sites/ateneum.fi/files/pictures/kokoomat/taidepakka_ideavihko.pdf
Teatteri	Kuopion kaupunginteatteri Teatterivierailut Näytelmä omassa koulussa Ilmaisutyöpaja	Taikalampun draaman menetelmäoppaat
Tanssi	Itäinen tanssin aluekeskus Tanssityöpaja	Liikelaatikko
Musiikki	Kuopion musiikkikeskus Konserttikeskus Työpajat ja artistivierailut Soitinesittelyt	Kuopion Musiikkipolun Soitinpolku-materiaalipaketti Tampereen Taidekaaren Rytmireilaaaja-materiaalipaketti Louhimon musiikin menetelmäoppaat Lastun musiikkipolku
K9-kortti	Maakunnallinen	
Muuta/monitaide	Läänintaiteilijat koulussa Eukonkannot	

JUANKOSKI

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Kirjasto	Juankoski	<p>Kuopion kulttuuripolun Tarinapolku-materiaalipaketti Lastenkulttuurikeskusten materiaalit (esim. Valveen sanataidekoulun materiaalit ja Lastenkulttuurikeskus Verson Satu ja Aatos) Lastun lorupakki ja kirjastopolku Sanataideviikko Satupäivä Kirjailijakiertueet ja -vierailut, esim. Lukukeskus Kirjallisuusyhdistykset ja sanataidekoulut Lukudiplomi Vertaisvinkkaritoimintamalli: http://www.lapinlahti.fi/loader.aspx?id=3a0eb5b6-5e98-4441-9d74-7f7095ac71ad Oman kirjan tekeminen Perinneleikit ja -lorut</p>
Kuvataide	<p>Taidenäyttelyt kohdasta ”Paikalliset näyttelyt” Paikalliset taiteilijat Kuopion taidemuseo Taidetyöpajat</p>	<p>Taidemuseoiden tuottamat materiaalit, esim. Kuopion taidemuseon lainattavat aineistot ja Taiteilijan matkassa -materiaali, Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka ja Avain lasten Ateneumiin,</p>

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Media	Koulukino, esim. kouluissa YLE Savo Savon Sanomat Koillis-Savo Työpajat	Koulukino-oppimateriaalit ISAK ry:n materiaalit VB-valokuvakeskuksen Valokuvan kultainen laatikko ja Tuttu Jänis -verkkonäyttely Mediakasvatusseuran materiaalit Mediakasvatuskeskus Metkan materiaalit Lastenkulttuurikeskusten menetelmäoppaat elokuvaan ja mediakasvatukseen (esim. Valveen ”Videopensseli”) Sanomalehti opetuksessa -materiaalit Elokuvaviikko Yle Uutisluokan mediakasvatusmateriaalit
Oman asuinympäristön kulttuuri- ja luonnonympäristö	Juankosken ja lähialueiden museot, esim. Masuuni Brunou, Juankosken tehtaaja- ja työväenmuseo, maakunnalliset Kuopion kulttuurihistoriallinen ja luonnontieteellinen museo Kyläkävelyt ja kotiseutuaiheinen valokuvasuunnistus Ruukkialue Pisavuori Muistomerkit ja patsaat, esim. Juicen patsas Kirkot, esim. Juankosken vanha kirkko	Pohjois-Savon museoiden ja niiden yhteistyökumppaneiden tuottamat materiaalit, esim. Pulkka-Pohjois-Savon muisti, ja lainattavat kokonaisuudet Lastenkulttuurikeskusten materiaalit, esim. BARKin aikamatka, Lastun museopolku Seinätön museo -mobiiliopastukset ympäri Suomen Ympäristöpolku-materiaalit Kulttuuriperintökasvatuksen seuran materiaalit Kulttuuriympäristöpäivät PatsasKatsastus-työpaja http://ohjelmapaja.fi/lastenkulttuuri/kuvat_sanat_arkkitehtuuri/patsaskatsastus-patsas-ja-sanataidetyopaja/

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Paikalliset näyttelyt	Vaihtuvat näyttelyt	Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka http://www.ateneum.fi/sites/ateneum.fi/files/pictures/kokoeimat/taidepakka_ideavihko.pdf
Teatteri	Kuopion kaupunginteatteri Teatterivierailut Näytelmä omassa koulussa Ilmaisutyöpaja	Taikalampun draaman menetelmäoppaat
Tanssi	Itäinen tanssin aluekeskus Tanssityöpaja	Liikelaatikko
Musiikki	Kuopion musiikkikeskus Konserttikeskus Työpajat ja artistivierailut Soitinesittelyt Juicen kulttuuriperintö	Kuopion Musiikkipolun Soitinpolku-materiaalipaketti Tampereen Taidekaaren Rytmireilaaja-materiaalipaketti Louhimon musiikin menetelmäoppaat Lastun musiikkipolku
K9-kortti	Maakunnallinen	
Muuta/monitaide	Läänintaiteilijat koulussa	

TUUSNIEMI

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Kirjasto	Tuusniemi	<p>Kuopion kulttuuripolun Tarinapolku-materiaalipaketti Lastenkulttuurikeskusten materiaalit (esim. Valveen sanataidekoulun materiaalit ja Lastenkulttuurikeskus Verson Satu ja Aatos) Lastun lorupakki ja kirjastopolku Sanataideviikko Satupäivä Kirjailijakiertueet ja -vierailut, esim. Lukukeskus Kirjallisuusyhdistykset ja sanataidekoulut Lukudiplomi Vertaisvinkkaritoimintamalli: http://www.lapinlahti.fi/loaders.aspx?id=3a0eb5b6-5e98-4441-9d74-7f7095ac71ad Oman kirjan tekeminen Perinneleikit ja -lorut</p>
Kuvataide	<p>Taidenäyttelyt kohdasta ”Paikalliset näyttelyt” Paikalliset taiteilijat Kuopion taidemuseo Taidetyöpajat</p>	<p>Taidemuseoiden tuottamat materiaalit, esim. Kuopion taidemuseon lainattavat aineistot ja Taiteilijan matkassa -materiaali, Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka ja Avain lasten Ateneumiin</p>

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Media	Koulukino, esim. kouluissa YLE Savo Savon Sanomat Koillis-Savo Työpajat	Koulukino-oppimateriaalit ISAK ry:n materiaalit VB-valokuvakeskuksen Valokuvan kultainen laatikko ja Tuttu Jänis -verkkonäyttely Mediakasvatusseuran materiaalit Mediakasvatuskeskus Metkan materiaalit Lastenkulttuurikeskusten menetelmäoppaat elokuvaan ja mediakasvatukseen (esim. Valveen ”Videopensseli”) Sanomalehti opetuksessa -materiaalit Elokuvaviikko Yle Utisluokan mediakasvatusmateriaalit

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Oman asuinympäristön kulttuuri- ja luonnonympäristö	<p>Tuusniemen ja lähialueiden museot, esim. Tuusniemen kotiseutumuseo, Kaavin kotiseutumuseo</p> <p>Eloaitta, Juankosken museot, maakunnalliset Kuopion kulttuurihistoriallinen ja luonnontieteellinen museo</p> <p>Kyläkävelyt ja kotiseutuaiheinen valokuvasuunnistus</p> <p>Kaavin Telkkämäki</p> <p>Seinävuoren rotkolaakso</p> <p>Tuusniemen ev. lut. kirkko</p> <p>Tuusniemen ort. kirkko</p> <p>Muistomerkit ja patsaat, esim. Täyssinän rauhan muistomerkki</p>	<p>Pohjois-Savon museoiden ja niiden yhteistyökumppaneiden tuottamat materiaalit, esim. Pulkka-Pohjois-Savon muisti, ja lainattavat kokonaisuudet</p> <p>Lastenkulttuurikeskusten materiaalit, esim. BARKin aikamatka, Lastun museopolku</p> <p>Seinätön museo</p> <p>-mobiiliopastukset ympäri Suomen</p> <p>Ympäristöpolku-materiaalit</p> <p>Kulttuuriperintökasvatuksen seuran materiaalit</p> <p>Kulttuuriympäristöpäivät</p> <p>PatsasKatsastus-työpaja</p> <p>http://ohjelmapaja.fi/lastenkulttuuri/kuvat_sanat_arkkitehtuuri/patsaskatsastus-patsas-ja-sanataidetyopaja/</p>
Paikalliset näyttelyt	Vaihtuvat näyttelyt	<p>Lastenkulttuurikeskusten tuottamat materiaalit</p> <p>Muut valtakunnalliset materiaalit, esim. Ateneumin Taidepakka</p> <p>http://www.ateneum.fi/sites/ateneum.fi/files/pictures/kokoomat/taidepakka_ideavihko.pdf</p>

Polku	Mahdollinen kohde/sisältö	Esimerkkejä opetusta tukevista materiaaleista
Teatteri	Kuopion kaupunginteatteri Teatterivierailut Näytelmä omassa koulussa Ilmaisutyöpaja	Taikalampun draaman menetelmäoppaat
Tanssi	Itäinen tanssin aluekeskus Tanssityöpaja	Liikelaatikko
Musiikki	Kuopion musiikkikeskus Konserttikeskus Työpajat ja artistivierailut Soitinesittelyt	Kuopion Musiikkipolun Soitinpolku-materiaalipaketti Tampereen Taidekaaren Rytmireilaja-materiaalipaketti Louhimon musiikin menetelmäoppaat Lastun musiikkipolku
K9-kortti	Maakunnallinen	
Muuta/monit aide	Läänintaiteilijat koulussa	